

Praca pod red.
Marzeny Kordaczuk-Wąs i Magdaleny Putka

*Zintegrowany System Monitorowania
Przypadków Przemocy w Rodzinie –
doświadczenia hiszpańskie*

DG Edukacja i Kultura
Program „Uczenie się przez całe życie”
Leonardo da Vinci

Publikacja powstała w wyniku projektu zrealizowanego przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej w ramach programu „Uczenie się przez całe życie”

Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko autora i Komisja Europejska ani Narodowa Agencja nie ponoszą odpowiedzialności za umieszczoną w niej zawartość merytoryczną oraz za sposób wykorzystania zawartych w niej informacji

Warszawa 2011/2012

Uczestnicy projektu przygotowujący informacje na potrzeby publikacji:

Komenda Główna Policji (Biuro Prewencji):

- mł.insp. Mariola Gosławska
- nadkom. Marzena Kordaczuk-Wąs
- Magdalena Putka

Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie:

- sierż.sztab. Dorota Gil

Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie:

- podinsp. Arkadiusz Popiół

Komenda Miejska Policji w Świętochłowicach:

- nadkom. Artur Rozborski

Komenda Miejska Policji w Sosnowcu:

- podkom. Paweł Warchoł

Komenda Miejska Policji we Wrocławiu:

- mł.asp. Paweł Zalewski

Komenda Miejska Policji w Tarnowie:

- mł.asp. Robert Kozak

Komisariat Policji Poznań-Jeżyce:

- mł.asp. Przemysław Kusik

SPIS TREŚCI

Wstęp	- 5
Wprowadzenie do projektu	- 8
Rozdział I. Charakterystyka zjawiska przemocy wobec kobiet w Królestwie Hiszpanii	- 10
Rozdział II. Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet	- 18
2.1. Geneza powstania systemu	- 18
2.2. Elementy i funkcjonowanie narzędzia	- 20
2.3. Perspektywy rozwoju i wykorzystania systemu	- 27
Rozdział III. Szacowanie ryzyka wystąpienia aktów przemocy wobec kobiet	- 30
3.1. Kwestionariusz VPR	- 32
3.2. Kwestionariusz VPER	- 35
3.3. Stała ocena ewolucji ryzyka (EPER)	- 37
3.4. Wykorzystanie narzędzi szacowania ryzyka	- 40
Rozdział IV. Nadzór elektroniczny GPS	- 44
4.1. Założenia funkcjonalne systemu	- 44
4.2. Zasady monitorowania bezpieczeństwa ofiary przemocy oraz miejsca pobytu sprawcy	- 46
Rozdział V. Inne metody i środki wykorzystywane w ograniczaniu oraz zapobieganiu przemocy wobec kobiet	- 49
Fotoreportaż z wymiany	- 55
Podsumowanie projektu	- 57
Bibliografia	- 62

Dyrektor Biura Prewencji
Komendy Głównej Policji

insp. Michał Czeszejko-Sochacki

„Zarówno ograniczanie przemocy w rodzinie, jak też zapobieganie temu niezwykle poważnemu problemowi społecznemu stanowi z jednej strony bardzo istotne zadanie, z drugiej również pewne wyzwanie. Praca z osobami dotkniętymi przemocą, a także kontakt z jej sprawcami wymaga bowiem posiadania specyficznej wiedzy oraz specjalistycznych umiejętności. Dlatego doskonalenie warsztatu profesjonalistów, a także doskonalenie posiadanych oraz poszukiwanie nowych rozwiązań w omawianym obszarze powinno bez wątpienia stanowić priorytet dla wszystkich służb oraz podmiotów zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie (...).”

Zastępca Dyrektora Biura Prewencji
Komendy Głównej Policji

mł.insp. Ryszard Garbarz

„Można powiedzieć, że uczestniczenie w krajowych przedsięwzięciach szkoleniowych oraz doskonalących, a także korzystanie z wiedzy oraz doświadczenia rodzimych profesjonalistów stało się już dla polskich policjantów niemal codziennością. Tymczasem na uwagę zasługują również rozwiązania w obszarze ograniczania zjawiska przemocy w rodzinie wdrażane przez policje innych krajów członkowskich Unii Europejskiej. Stąd przekazujemy na ręce zarówno policjantów, jak też innych czytelników publikację w szczególny sposób opisującą jedno z takich narzędzi wykorzystywane przez hiszpańską policję oraz podmioty z nią ściśle współpracujące (...).”

Wstęp

Zjawisko przemocy w rodzinie, ze względu na swe wieloaspektowe konsekwencje uznawane jest nie tylko jako znaczący problem indywidualny, lecz również jako niezwykle istotny problem społeczny. Koszty, jakie ponosi społeczeństwo wskutek przemocy w rodzinie są ogromne, w tym również w rozumieniu ponoszonych wydatków finansowych.

Na finansową perspektywę konsekwencji wynikających ze zjawiska przemocy w rodzinie w znaczący sposób wskazują badania przeprowadzone przez Radę Europejską. Pokazują one, że model matematyczny opracowany dla Wielkiej Brytanii w 2004 roku pozwolił na oszacowanie rocznego kosztu „przemocy domowej” (rozumianej jako przemoc wobec kobiet bez uwzględniania aktów przemocy wobec innych członków rodziny) ponoszonego przez państwo na kwotę około 4,3 miliarda euro. Koszty poniesione w tym obszarze przez pracodawców wyniosły około 2 miliardy euro, natomiast koszt ludzkiego, emocjonalnego cierpienia obliczono na 25 miliardów euro w skali roku. Całkowite roczne koszty, które poniosła Wielka Brytania w związku z przemocą domową wyniosły 34 miliardy euro, co w przeliczeniu na jednego obywatela daje 555 euro. W omówionych szacunkach uwzględniono zarówno koszty działań policyjnych, a także organów wymiaru sprawiedliwości, opieki zdrowotnej, społecznej, udzielania schronienia w nagłych wypadkach, wsparcia w kwestiach prawa cywilnego, jak też innych usług oraz strat wydajności produkcyjnej. W ramach wspomnianych badań podobne analizy przeprowadzone zostały również dla kilku innych państw członkowskich. I tak dla przykładu, Finlandia ocenia koszty przemocy domowej na około 91 milionów euro rocznie, Hiszpania na 2,4 miliarda euro, a Holandia na 151 milionów euro¹. Łączne

¹ Rada Europy, *Combating violence against women: Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe Member States (Badania podsumowujące środki i działania podjęte przez państwa członkowskie Rady Europy w celu zwalczania przemocy wobec kobiet)*, Strasburg 2006.

koszty związane z przemocą w rodzinie, a raczej z zaledwie jednym z jej aspektów, dla czterech państw europejskich to zatem 38 miliardy euro rocznie, co bez wątpienia stanowi ogromne obciążenie budżetu całej Europy. Problem ten staje się zatem nie tylko wyzwaniem na polu praw człowieka, zagadnieniem zdrowotnym, czy długoterminowym zagrożeniem dla stabilności społeczeństwa, ale również olbrzymim ciężarem finansowym².

W perspektywie europejskiej podkreśla się również, że przemoc wobec kobiet, za którą odpowiedzialni są ich życiowi partnerzy nie jest sprawą prywatną, lecz publiczną, a nawet politycznym problemem. Stanowi ona bowiem pogwałcenie praw człowieka, a państwa członkowskie Unii Europejskiej są zobowiązane chronić te prawa na mocy międzynarodowych umów, które podpisały, a także unijnych instrumentów służących nadzorowaniu ich działań³. Dlatego w konsekwencji nierównomiernej reakcji poszczególnych krajów europejskich na problem przemocy, w maju 2006 roku Europejski Komitet Społeczno-Gospodarczy wydał opinię (2006/C 110/15), która pomimo iż nie jest wiążąca, wzywa do skupienia się na kwestii przemocy domowej i stworzenia ogólnoeuropejskiej strategii działania w tym zakresie. Poprzez opinię komitet wezwał w szczególności do badań na skalę europejską dotyczących powszechnego występowania przemocy domowej wobec kobiet, jej wpływu na pojedynczą jednostkę i społeczeństwo, ale również do badania związanych z nią kosztów finansowych. Z kolei w 2006 roku Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy przyjęło Rezolucję 1512 (2006) wzywającą do jedności parlamentarnej w zwalczaniu przemocy domowej wobec kobiet. Zaapelowało do parlamentów poszczególnych państw o podjęcie działań mających na celu potępienie przemocy domowej, z jednoczesnym wskazaniem na szeroki zakres potrzeb z nią związanych, w tym działań koordynujących, badawczych, a także finansujących. W 2007 roku przyjęto kolejne zalecenia, a mianowicie zalecenie nr

² Rada Europy, op.cit.

³ J.Kane, *Przemoc w rodzinie*, Komisja Europejska, DG ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa. Program Daphne, Belgia 2008.

R1817 (2007), a także zalecenie nr R1582⁴. Jednakże mimo licznych instrumentów europejskich, które powinny być stosowane w przypadku przemocy domowej, ze szczególnym uwzględnieniem przemocy wobec kobiet, skala tego zjawiska w całej Europie wciąż jest znacząca.

Jak zauważa J.Kane, jedną z przeszkód w skutecznym ograniczaniu oraz zapobieganiu temu zjawisku jest zakorzenione w tradycji postrzeganie pewnych form przemocy wobec kobiet jako „normalnych” zachowań. Zdaniem autorki wielu Europejczyków wciąż uważa, iż wydarzenia mające miejsce w rodzinie lub w związkach partnerskich stanowią prywatną sprawę osób bezpośrednio w nie zaangażowanych. Twierdzenie to sprawdza się szczególnie w przypadku przemocy wobec kobiet, które wciąż są często postrzegane jako obywatelki drugiej kategorii, a tym samym jako osoby poddane swoim partnerom. Taka dyskryminacja ma również miejsce w przypadku dzieci, które są narażone na doświadczanie przemocy w rodzinie, a które przez dorosłą część społeczeństwa są często uważane za jednostki zobowiązane do podporządkowania się, co może sprzyjać ich wiktymizacji⁵.

Dlatego z uwagi na powyższe fakty Komenda Główna Policji w Warszawie, poprzez realizację projektu finansowanego z budżetu Unii Europejskiej, podjęła próbę połączenia krajowych wysiłków na rzecz zarówno intensyfikowania działań mających na celu ograniczanie i zapobieganie zjawisku przemocy w rodzinie, jak też podnoszenia poziomu efektywności inicjatyw podejmowanych w tym obszarze przez policję z działaniami podejmowanymi w tym obszarze na gruncie europejskim.

⁴ J.Kane, op.cit.

⁵ J.Kane, ibidem.

Wprowadzenie do projektu

W okresie od 01 sierpnia 2011 do 29 lutego 2012 roku Biuro Prewencji Komendy Głównej Policji w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” programu sektorowego Leonardo da Vinci realizowało projekt pn. „Zintegrowany system monitorowania przypadków przemocy w rodzinie – narzędzie w procesie kształcenia policjantów” (nr: 2011-1-PL1-LEO03- 18400). Partnerem przedsięwzięcia, a zarazem instytucją przyjmującą było Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Królestwa Hiszpanii odpowiadające przede wszystkim za realizację takich zadań, jak wdrażanie polityk rządowych oraz strategii w zakresie bezpieczeństwa publicznego, ale również nadzorowanie pracy policji oraz innych służb w odniesieniu do różnorodnych problemów społecznych, w tym również przemocy w rodzinie. Ministerstwo opracowuje oraz wdraża narzędzia, które mają podległym służbom ułatwić ograniczanie zjawiska przemocy. Takim właśnie elektronicznym narzędziem jest *Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet* (w ramach przemocy w rodzinie), czyli system VdG.

Główne założenie projektu stanowiło zdobycie przez 10 uczestników projektu, z Komendy Głównej Policji, Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie oraz Lublinie, Komendy Miejskiej Policji w Świętochłowicach, Sosnowcu, Wrocławiu oraz Tarnowie, a także Komisariatu Policji Poznań-Jeżyce, specjalistycznej wiedzy na temat systemu, a także przeszkolenie ich w zakresie zasad funkcjonowania oraz wymagań technicznych poznawanego narzędzia.

Podczas wymiany doświadczeń, która miała miejsce w Hiszpanii w dniach 18-24 września 2011 roku wspomniani policjanci mieli możliwość zapoznania się z ideą powstania omawianego systemu, detalami dotyczącymi opracowania pomysłu oraz warunkami technicznymi i warunkami wdrożenia narzędzia do realizacji, które zostały omówione przez przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Z kolei podczas wizyt w jednostkach policji oraz podmiotach odpowiedzialnych za

techniczną obsługę systemu mieli możliwość zapoznania się z praktycznym wymiarem funkcjonowania narzędzia. Poznali bowiem zasady oraz walory wykorzystania go w pracy policji, poznali szczegóły dotyczące informacji wprowadzanych do systemu przez jego użytkowników, a więc policję, prokuraturę, a także sądownictwo, a także mieli kontakt z praktycznym wymiarem wsparcia i ochrony ofiar przemocy w rodzinie zapewnianych przez poznawany system.

Zdjęcia 1, 2, 3 i 4. Uczestnicy projektu podczas wymiany doświadczeń w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w Madrycie.

Źródło: Dokumentacja zdjęciowa uczestników projektu.

Rozdział I.

Charakterystyka zjawiska przemocy wobec kobiet w Królestwie Hiszpanii

W literaturze przedmiotu funkcjonuje przekonanie, iż przemoc mężczyzn wobec kobiet stanowi wyraz historycznie ukształtowanego nierównego podziału władzy pomiędzy kobietami i mężczyznami. Z historycznej perspektywy można bowiem powiedzieć, że podczas procesu konstytuowania się nowoczesnych państw władza w rodzinie pozostawała zarezerwowana dla mężczyzn, a męska dominacja umacniana była przepisami prawa, a także obowiązującymi normami oraz strukturami społecznymi. Również w Europie wiele struktur społecznych opartych o system patriarchalny przetrwało aż do drugiej połowy XX wieku. W wielu krajach kobiety uzyskały prawa wyborcze dopiero po II wojnie światowej, a prawo rodzinne wielu państw uznawało mężczyznę za tzw. „głowę rodziny” aż do lat siedemdziesiątych XX wieku. Takie postrzeganie relacji między mężczyzną i kobietą z kolei nakazywało kobiecie posłuszeństwo. W konsekwencji również obecnie nie we wszystkich krajach gwałt w małżeństwie postrzegany i uznawany jest za przestępstwo⁶.

Jak bowiem czytamy w poradniku z zakresu przemocy wobec kobiet w rodzinie, sprawcy przemocy paradoksalnie najczęściej wyjaśniają swoje zachowanie dążeniem do naprawy lub zmiany sytuacji, albo też usilną potrzebą ukarania swej partnerki. Wyznają również głębokie przekonanie, że znęcanie się nad żoną stanowi wyraz powszechnie uznawanego prawa do kontrolowania zachowań partnerki. Stosujący przemoc mężczyźni działają zwykle w oparciu o system przekonań uznających ich prawo do dyscyplinowania partnerek i do korzystania z usług kobiet, których obowiązkiem ma być posłuszeństwo wobec mężczyzn⁷.

⁶ Zespół CPK, M.Józwik, *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Warszawa 2007.

⁷ Zespół CPK, M.Józwik, *ibidem*.

Wydaje się więc oczywiste, że ten typ zachowań mężczyzn wobec kobiet szczególnie intensywnie będzie zaznaczał się w społeczeństwach, gdzie mężczyzna postrzegany jest jako „macho”. Bezpośrednie tłumaczenie określenia „macho” z języka hiszpańskiego oznacza po prostu samca. Natomiast zgodnie z wyjaśnieniem zawartym w *Słowniku wyrazów obcych* oznacza ono mężczyznę, dla którego najważniejsze jest okazywanie, zwykle przesadne, cech fizycznych uznawanych za typowo męskie, a więc sprawności fizycznej i seksualnej, a także siły fizycznej⁸. W potocznym rozumieniu zaś „macho” to stuprocentowy mężczyzna, który uznaje za typowe postrzeganie kobiety jako tego członka rodziny, który musi podporządkować się jego poleceniom. A to z kolei pociąga za sobą skłonność do stosowania siły wobec „nieposłusznych” partnerek.

Opisane zachowania często również aktualnie charakteryzują relacje panujące między hiszpańskimi mężczyznami oraz ich życiowymi partnerkami. Sytuacja taka wynika z jednej strony ze wspomnianego przekonania typowego dla tamtejszego mitu mężczyzny postrzeganego jako „macho”, z drugiej natomiast z patriarchalnego modelu rodziny i głęboko zakorzenionego obrazu mężczyzny jako „głowy rodziny”. Obrazu mężczyzny, który rządzi i absolutnie nie ulega słabościom. A takie podejście tłumaczy stosowanie wszelkich form przemocy wobec kobiet, ze szczególnym naciskiem na te jej formy, które oparte są o stosowanie siły fizycznej⁹.

Z danych przekazanych na początku roku 2012 przez hiszpańskie Ministerstwo Zdrowia, Polityki Społecznej i Równości¹⁰ jasno wynika, że w Hiszpanii problem przemocy wobec płci¹¹, mimo licznych wysiłków w zakresie ograniczania – nieustannie nasila się. Ponad 10% (10,8) Hiszpanek, czyli więcej niż dwa miliony

⁸ L.Drabik, *Słownik wyrazów obcych*, Wyd. PWN, Warszawa 2010.

⁹ P.Warchoł, *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.

¹⁰ W celu przeprowadzenia wiarygodnej diagnozy zjawiska w 2011 roku Ministerstwo Zdrowia, Polityki Społecznej i Równości zleciło badanie przy pomocy wywiadów bezpośrednich grupy 8 tysięcy kobiet. Dodać należy, że w roku 2006 analogiczne badanie obejmowało wywiady telefoniczne z grupą 32 tysięcy kobiet. We wszystkich badaniach, przeprowadzanych od 1999 roku, analizowany był zarówno procent kobiet, które uważały się za ofiary przemocy, jak i procent kobiet, które były narażone na to zjawisko w sposób okazjonalny.

¹¹ Przemoc ze względu na płeć (inaczej: przemoc zorientowana na płeć) można scharakteryzować jako przemoc stosowaną przez mężczyznę wobec kobiety, z którą pozostaje on w związku małżeńskim lub jakimkolwiek nieformalnym związku, w którym istnieje więź emocjonalna.

osób przyznaje, że były ofiarami przemocy wobec płci. Z kolei 3% przyznaje, że ataki przemocy skierowane wobec nich przez mężczyznę, którego uznają za swojego partnera lub byłego partnera, miały miejsce w ubiegłym, tj. 2011 roku. Łącznie zatem blisko 14% Hiszpanek przyznaje się do doświadczania przemocy ze strony mężczyzn. Opisane dane obrazuje poniższy wykres.

Wykres 1. Wyniki ankiety dotyczącej przemocy wobec płci, gdzie sprawcą jest mężczyzna, a ofiarą kobieta.

Źródło: Emilio de Benito, María R. Sahuquillo, *El 10,8% de las españolas ha sido víctima de la violencia machista*, "El País", 16.12.2011 [Online]. Dostęp na: www.sociedad.elpais.com [data korzystania: styczeń 2011].

Dla zobrazowania rozmiaru zjawiska należy wspomnieć, że w 2006 roku podobne deklaracje pochodziły od 6,3% kobiet. Można więc zaobserwować znaczny wzrost tej liczby w przeciągu zaledwie 5 lat. Niekorzystny rozwój tego problemu będzie jeszcze bardziej widoczny, gdy porówna się wspomniane wyniki ankiety z 2011 roku z analogiczną, ale przeprowadzoną w roku 1999. Bowiem od tego czasu liczba kobiet cierpiących z powodu przemocy, jaką stosują wobec nich najbliżsi im mężczyźni podwoiła się. Eksperci przyznają jednak, że analiza tych danych powinna raczej

prowadzić do wniosku, że to nie liczba gwałtownych, agresywnych zachowań w związkach wzrosła, lecz świadomość problemu wśród ofiar, które rozpoznają już to zjawisko i bardziej aktywnie niż przed laty szukają możliwości rozwiązania swych problemów. Bez wątpienia przyczynia się do tego zmiana percepcji i uwrażliwienia społeczeństwa na tą kwestię przemocy, która w ostatnich latach była szeroko i głośno komentowana w środkach masowego przekazu. Jednakże mimo wspomnianego wzrostu świadomości sytuacja nadal w sposób dramatyczny wymyka się spod kontroli, gdyż aż 87% kobiet doznających przemocy w przeszłości, w 2011 roku ponownie musiało zmierzyć się z tym problemem¹².

Coroczne badania ministerstwa pozwalają ponadto na ustalenie profilu ofiary, który od lat nie zmienia się w żaden znaczący sposób. Przemoc przede wszystkim dotyka imigrantki oraz kobiety dotknięte pewną formą niepełnosprawności. W 2011 roku bowiem aż 20,9% imigrantek cierpiało z powodu przemocy wobec płci, co stanowi odsetek dwa razy wyższy od tego, jaki dotyczy rodowitych Hiszpanek doznających przemocy. Z kolei w gronie kobiet niepełnosprawnych odsetek ten wynosi aż 30%. Jak więc łatwo można zaobserwować problem przemocy pozostaje w ścisłym związku ze stanem pewnej słabości, a także zależności od innych osób, czy też podatnością na zranienie. Problem przemocy wobec płci pozostaje jednakże również w ścisłej korelacji ze zjawiskiem przemocy stosowanej wobec dzieci. Zgodnie bowiem z przytaczanymi wynikami badania przeprowadzonego w 2011 roku, około 840 tysięcy dzieci w Hiszpanii było narażonych na sytuacje związane z przemocą. Z tej grupy około 60% doznawało przemocy w sposób bezpośredni. Autorzy badania zauważają również, że sprawcy niejednokrotnie stosują przemoc wobec dzieci, by pośrednio wyrządzić krzywdę kobiecie. Z kolei paradoksalnie, to właśnie posiadanie wspólnych dzieci stanowi jedną z głównych przyczyn, dla których kobiety nie decydują się na zerwanie związków ze sprawcami. Dlatego problem dzieci będących ofiarami lub świadkami przemocy jest dla Hiszpanów

¹² *Emilio de Benito, María R. Sahuquillo, El 10,8% de las españolas ha sido víctima de la violencia machista, "El País", 16.12.2011 [Online]. Dostęp na: www.sociedad.elpais.com [data korzystania: styczeń 2011].*

kwestią priorytetową, głównie w związku z potwierdzoną badaniami tendencją zaobserwowaną w hiszpańskim społeczeństwie do odtwarzania wzorców przemocowych w dorosłym życiu¹³.

Z perspektywy pracy hiszpańskiej policji, czy też innych organów ścigania oraz przyjętych przez nie strategii zwalczania i zapobiegania temu zjawisku, określania priorytetów oraz definiowania środków, które należy pilnie podjąć - najistotniejszą część opisywanego wyżej badania stanowią dane dotyczące liczby zgłoszeń przypadków przemocy wobec płci. Sytuacja w tym obszarze pozostaje krytyczna, gdyż 72,6% kobiet, które w ankiecie w 2011 roku przyznało, że były w przeszłości ofiarami przemocy wobec płci przyznaje jednocześnie, że nie zwróciło się do odpowiednich organów o pomoc. Jedynie w odniesieniu do aktów przemocy, które wystąpiły w roku 2011 odsetek ten jest nieznacznie niższy, gdyż wynosi 70,3%. Kwestia powiadamiania policji oraz innych służb o problemie przemocy pozostaje więc priorytetową kwestią do rozwiązania. Twierdzenie to potwierdzają również inne statystyki z 2010 roku, według których spośród śmiertelnych ofiar przemocy w rodzinie żadna nie zgłosiła się na policję. W szerszym kontekście omawiana kwestia łączy się także z koniecznymi do przeprowadzenia działaniami uwrażliwiającymi ogół społeczeństwa na kwestię stosownej reakcji na przypadki przemocy¹⁴.

Należy także podkreślić, że hiszpańską rzeczywistość przez długie lata cechowały ekstremalne przypadki przemocy wobec kobiet, które kończyły się śmiercią jej ofiar. Dla zobrazowania należy podać, że zgodnie z danymi przekazanymi przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w roku 2009 kobiet-ofiar śmiertelnych przemocy było 55, a w roku 2010 – 73¹⁵. Jeśli chodzi o „stopę zabójstw związanych z przemocą wobec płci” oszacowaną przez hiszpańskie Ministerstwo Zdrowia, Polityki Społecznej i Równości jako liczbę kobiet zamordowanych przez

¹³ Emilio de Benito, María R. Sahuquillo, op.cit.

¹⁴ Emilio de Benito, María R. Sahuquillo, ibidem.

¹⁵ P.Kusik, *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.

mężów, byłych mężów lub jakichkolwiek nieformalnych partnerów, bądź też byłych partnerów podzieloną przez liczbę kobiet doświadczających przemocy, to zmalała ona z 0,17 w roku 2006 do 0,11 w 2011 roku. Jednakże ten korzystny spadek wiąże się niestety bardziej ze wzrostem liczebności grupy ofiar doświadczających przemocy, aniżeli ze spadkiem liczby zabójstw na tym tle¹⁶. Dlatego kwestia ograniczenia tego zjawiska oraz skutecznego zapobiegania mu w ostatnich latach stała się dla Hiszpanii priorytetem.

Jak można przeczytać w opracowaniu Kancelarii Senatu¹⁷ dotyczącym problematyki rozwiązań legislacyjnych w zakresie przemocy w rodzinie, w Hiszpanii ustawa zasadnicza z 1999 roku już po raz pierwszy zaklasyfikowała przemoc domową jako odrębne przestępstwo¹⁸, z kolei od 2004 roku funkcjonuje ustawa o działaniach na rzecz całkowitej ochrony przed przemocą ze względu na płeć. Przepisy ustawy dają sądowi możliwość wydawania sprawcy przemocy odpowiednich zakazów i nakazów, wśród których funkcjonuje nakaz obowiązkowego opuszczenia miejsca zamieszkania, zakaz powrotu do mieszkania, zakaz zbliżania się przez oskarżonego do osoby chronionej, co oznacza zakaz zbliżania się do miejsca zamieszkania, miejsca pracy oraz do każdego innego miejsca, w którym przebywa ona w danej chwili. Sąd ustala również minimalną odległość, która musi być zachowana między oskarżonym, a osobą chronioną i za jej przekroczenie grozi stosowna odpowiedzialność karna¹⁹. Na mocy ustawy 1/2004 określającej rodzaje środków zapewniających kobietom wszechstronną ochronę przed przemocą, akt przemocy którego dopuszcza się małżonek lub partner ofiary stanowi okoliczność dodatkowo obciążającą sprawcę, a w konsekwencji pociąga za sobą surowszą karę. W myśl art. 147 ustawy Kodeks karny normalną karą za napaść i zadanie ran jest bowiem pozbawienie wolności na okres od 6 miesięcy do 3 lat,

¹⁶ Emilio de Benito, María R. Sahuquillo, op.cit.

¹⁷ Kancelaria Senatu, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle wybranych rozwiązań legislacyjnych*, Warszawa 2010.

¹⁸ J.Kane, op.cit.

¹⁹ S.Spurek, *Nie zbliżaj się*, Niebieska Linia, nr 6/2007.

jednakże wymiar tej kary wzrasta do 2–5 lat, jeżeli winowajca jest małżonkiem lub partnerem ofiary²⁰.

Mimo, iż wspomniane regulacje obowiązują w Hiszpanii łącznie od ponad dekady nie oznacza to, iż problem przemocy stosowanej wobec kobiet został skutecznie rozwiązany. Lata obowiązywania nowych przepisów prawnych przebiegały bowiem pod znakiem narastania przypadków przemocy, ze szczególnym uwzględnieniem najcięższych jej przypadków.

„59-letnia Teresa, która odeszła od męża po 38-miu latach wyzywania, bicia i wymuszonego seksu, jest przekonana, że gdyby złożyła na niego doniesienie, jej sytuacja stałaby się jeszcze gorsza. Nie wierzy, że instytucje publiczne ją ochronią. Do czasu, gdy udzieliła wywiadu Amnesty International, spędziła dziewięć miesięcy zamknięta w domu, za spuszczoneymi żaluzjami, tak aby jej mąż myślał, że wyjechała z miasta”²¹.

Historia Teresy opisana w raporcie *Amnesty International* z 2005 roku nie należała wówczas do rzadkości. Zgodnie bowiem z oficjalnymi statystykami od 2001 roku liczba kobiet zabitych w Hiszpanii przez aktualnego lub też byłego partnera w wyniku przemocy wobec osób płci przeciwnej na przestrzeni lat stale rosła. W 2004 roku aż 72 kobiety zginęły z rąk obecnego lub byłego partnera, przy czym siedem z nich miało przyznany nakaz ochrony. Jednocześnie należy podkreślić, że kobiety, które zdołały przeżyć przemoc w domu napotykały jednocześnie na liczne przeszkody podczas podejmowania prób uzyskania pomocy, ochrony, a także sprawiedliwości. Oficjalne statystyki przytaczane przez wspomnianą już organizację wskazują, iż ponad 95% kobiet dotkniętych złym traktowaniem nie wносиło skargi na zaistniałą sytuację, a te kobiety, które zdecydowały się na zgłoszenie tego rodzaju przestępstwa zetknęły się z obojętnością, a nawet nieprzyjemnymi przesłuchaniami zniechęcającymi je do dalszego drażnienia sprawy²².

²⁰ *Parliaments united in combating domestic violence against women*, Dokument 10934 z 19 maja 2006 roku, sprawozdawca pani Cliveti z Rumunii.

²¹ Amnesty International, *Hiszpania: kobiety dotknięte przemocą w domu, obojętnością ze strony władz* [Online], Komunikaty, 2005. Dostęp na: www.amnesty.org.pl [data korzystania: listopad 2011].

²² Amnesty International, *ibidem*.

Amnesty International, w oparciu o zeznania kobiet doświadczających przemocy w domu, znalazła dowody zarówno na uprzedzenia, jak też dyskryminację obecne w reakcjach instytucji publicznych na sytuację przemocy. Przy czym szczególnie punkt zapalny, w opinii organizacji, stanowił brak opieki wobec kobiet należących do grup podwyższonego ryzyka, takich jak niezarejestrowane imigrantki, kobiety romskie, kobiety niepełnosprawne, czy też kobiety z problemami psychicznymi oraz kobiety uzależnione. Spośród tej grupy na szczególne przeszkody w otrzymaniu pomocy napotykały niezarejestrowane imigrantki, mimo oficjalnego stanowiska państwa głoszącego, że opieka dla wszystkich kobiet powinna być taka sama. Przykład nierównego traktowania stanowił chociażby obowiązujący w niektórych regionach Hiszpanii obowiązek otrzymania przez ofiarę przemocy pomocy finansowej zanim zostanie ona przyjęta do schroniska. Przy czym, aby otrzymać pomoc finansową kobieta, której przyznano nakaz ochrony musiała być w trakcie poszukiwania pracy. Tymczasem nie zarejestrowana imigrantka, z powodu swego statusu administracyjnego, nie była w stanie tego dokonać. Ponadto, w niektórych regionach Hiszpanii zamykano dla imigrantek dostęp do specjalistycznych schronisk i odsyłało je do ogólnego centrum wsparcia dla imigrantów. W konsekwencji takiego traktowania ofiar przemocy komisja ONZ monitorująca zjawisko dyskryminacji kobiet, ostrzegła wówczas Hiszpanię o powszechnym występowaniu zjawiska przemocy wobec kobiet oraz wzrastającej liczbie zabójstw. Podkreśliła jednocześnie brak ochrony państwa względem grup podwyższonego ryzyka, a także wyraziła niepokój w związku z brakiem koordynacji działań między rządem, a poszczególnymi regionami kraju służących zapewnianiu opieki ofiarom przemocy²³.

Stąd wszelkie nieprawidłowości w funkcjonowaniu hiszpańskiego systemu ochrony kobiet przed przemocą, a także wsparcia ofiar przemocy spowodowały, iż zaczęto do problemu podchodzić kompleksowo. Zintensyfikowano działania, które ten system miały zarazem unowocześnić oraz usprawnić.

²³ Amnesty International, op.cit.

Rozdział II.

Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet

2.1. Geneza powstania systemu

Problem związany z wysoką liczbą przypadków przemocy wobec kobiet, a szczególnie ekstremalnych przypadków zakończonych śmiercią ofiary, a także konieczność realizacji przepisów zobowiązujących Hiszpanię do ograniczania rozmiarów tego zjawiska spowodowały, że w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Królestwa Hiszpanii w 2007 roku rozpoczęto prace nad *Zintegrowanym Systemem Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet*. Miejsce powstawania systemu nie było przypadkowe, bowiem to właśnie ministerstwo odpowiada przede wszystkim za realizację takich zadań jak wdrażanie rządowych polityk i strategii w zakresie bezpieczeństwa publicznego, ale również za wykonywanie zadań mających na celu przestrzeganie oraz promowanie praw człowieka, nadzorowanie i zarządzanie pracą instytucji oraz agencji odpowiedzialnych za utrzymywanie porządku publicznego oraz organów ścigania. Ponadto, nadzoruje ono pracę policji oraz innych służb, w tym również w obszarze zagadnienia jakim jest przemoc domowa (przemoc wobec kobiet). Podmiot ten opracowuje specjalne strategie, a także programy, które mają przeciwdziałać oraz zwalczać to zjawisko, a także opracowuje oraz wdraża narzędzia, które licznym służbom mają ułatwiać walkę z przemocą wobec kobiet. Takim narzędziem jest właśnie *Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy Wobec Kobiet* (system VdG). Należy podkreślić, że służy on gromadzeniu oraz zarządzaniu informacjami związanymi tylko i wyłącznie z przemocą wobec kobiet²⁴.

²⁴ M.Kordaczuk-Wąs, *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.

Główną ideą powstania programu była chęć skoordynowania rozproszonych działań poszczególnych podmiotów i instytucji działających w obszarze ograniczania oraz zapobiegania przemocy wobec kobiet. Dodatkowym argumentem za stworzeniem ogólnokrajowego systemu była duża migracja ludności i trudności związane z monitorowaniem sytuacji rodzinnej jej ofiar²⁵. Projektowanie systemu VdG rozpoczęto w marcu 2007, a jego wersję podstawową uruchomiono w czerwcu tego samego roku. System ten nie tylko przechowuje i porządkuje wszelkiego rodzaju dane oraz materiały, które mogą być przydatne jego użytkownikom do efektywnego wykonywania pracy w sytuacji stwierdzenia przemocy wobec kobiety, ale także automatycznie ocenia poziom ryzyka w odniesieniu do każdego przypadku i sytuacji poszczególnych ofiar. W systemie funkcjonują dwa kwestionariusze do szacowania ryzyka ponownego wystąpienia przemocy VPR oraz VPER, które zostały szczegółowo opisane w odrębnym rozdziale niniejszego opracowania²⁶.

System początkowo koordynował działania policji, sądownictwa oraz prokuratury. W chwili obecnej coraz więcej podmiotów zainteresowanych jest uczestnictwem w pracach nad przeciwdziałaniem zjawisku przemocy i zostaje partnerami systemu, stąd liczba jego użytkowników stale rośnie²⁷. Aktualnie z systemu korzysta około 30000 profesjonalistów, którzy w zdecydowanej większości należą do służb porządkowych oraz organów ścigania na trzech poziomach: rządowym, regionalnym oraz lokalnym. System jest również wykorzystywany przez służby więzienne oraz prokuraturę²⁸. Poszczególne lokalne organy administracji rządowej, jednostki policji, stowarzyszenia, instytucje wchodzące w system pomocy społecznej mogą po spełnieniu określonych warunków wejść jako partner do systemu przeciwdziałania przemocy lub jedynie współpracować z nim. Z uwagi na to, że system uzyskuje bardzo dobre oceny, a jego działanie jest odbierane jako

²⁵ D.Gil, *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.

²⁶ A.Rozborski, *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.

²⁷ D.Gil, op.cit.

²⁸ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

skuteczne i funkcjonalne dla użytkowników, coraz więcej podmiotów i instytucji wyraża chęć włączenia się w jego funkcjonowanie²⁹.

2.2. Elementy i funkcjonowanie narzędzia

Wprowadzenie systemu do użytku miało na celu, oprócz usprawnienia systemu pomocy dla ofiar, również zmianę świadomości oraz podejścia zarówno profesjonalistów, jak też samych mieszkańców do problemu przemocy wobec kobiet. System oparty został o elektroniczny obieg informacji zarówno o ofiarach przemocy, jak też o jej sprawcach z terenu niemal całej Hiszpanii. Należy bowiem zauważyć, że Kraj Basków posiada odrębny system generujący informacje dotyczące przemocy, jednakże jest on kompatybilny z omawianym systemem ogólnokrajowym³⁰.

Środki zapobiegawcze adresowane do ofiar to jedna z najważniejszych części systemu działającego w oparciu o zabezpieczoną sieć Internet. Został on zaprojektowany jako środek zapobiegawczy, a także swoista prewencyjna baza informacyjna, umożliwiająca podniesienie poziomu bezpieczeństwa ofiar przemocy. Za pomocą systemu VdG (*hiszp. Violencia de Género*) policjanci gromadzą kompleksowe informacje dotyczące każdego „przypadku”, co oznacza dane okolicznościach stosowania przemocy, o ofierze, jej krewnych, o uczęszczanych przez nią miejscach. Ponadto informacje o sprawcy, takie jak rodzaje ataków, których dopuścił się on względem ofiary, ocena ryzyka, rodzaj aktywności policji w związku z przypadkiem, incydenty krytyczne oraz informacje penitencjarne dotyczące sprawcy. Aktualnie w systemie „obsługiwanych” jest 180 tysięcy przypadków przemocy wobec kobiet³¹.

Zgromadzone informacje wykorzystywane są następnie przez policjantów do wypełnienia formularza służącego ocenie ryzyka ponownego wystąpienia aktu

²⁹ D.Gil, op.cit.

³⁰ P.Warchoł, op.cit.

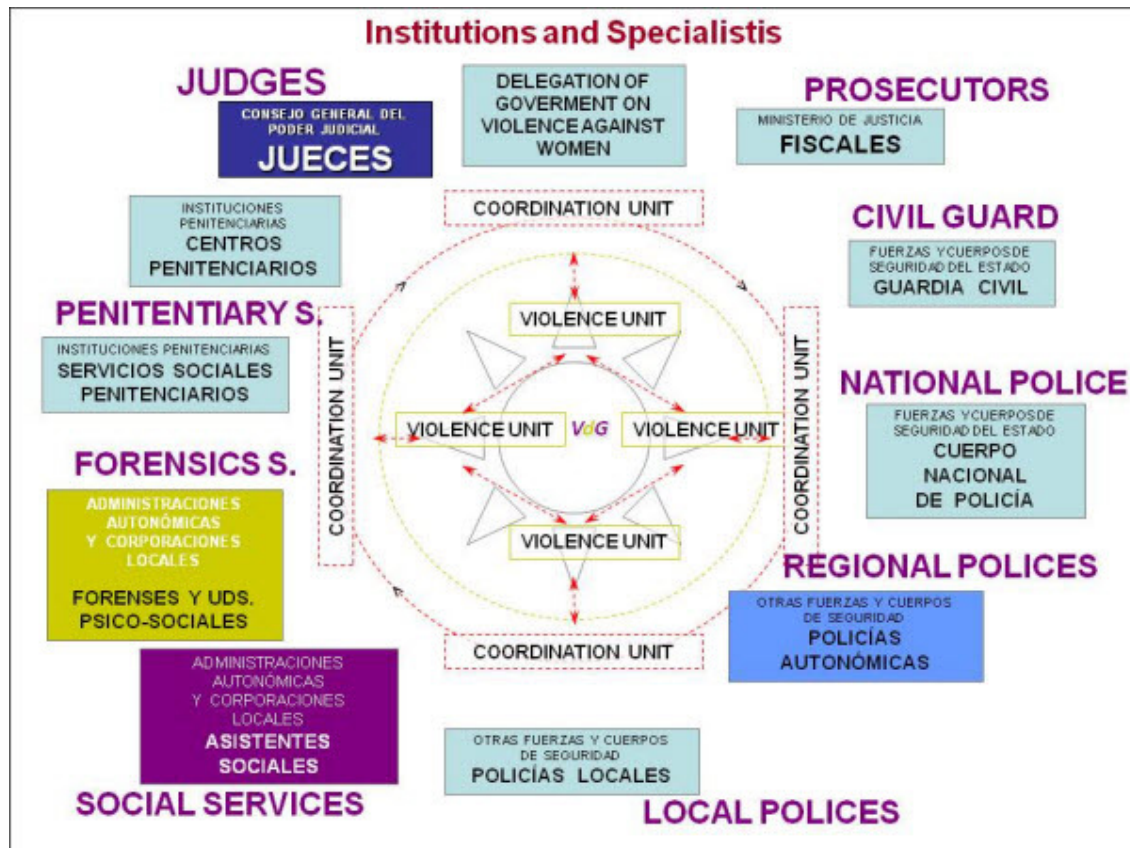
³¹ A.Rozborski, op.cit.

przemocy wobec tej samej kobiety. Przy pierwszym przypadku jest to kwestionariusz VRR, który pozwala na stwierdzenie, że doszło do przemocy, a także na określenie jej rodzaju oraz objawów. W kolejnych przypadkach wypełniany jest natomiast kwestionariusz VPER opisujący, a zarazem monitorujący przebieg przypadku. Formularze zostały zaprojektowane przez ekspertów policji oraz przedstawicieli środowisk akademickich. Głównym zamierzeniem projektowym było udostępnienia różnym organom ścigania tych samych narzędzi do standaryzacji oceny ryzyka i prognozowania jego ewolucji. Dzięki systemowi VdG możliwe jest ocenianie ryzyka w jednolity sposób przez wszystkich specjalistów policyjnych z różnych sił policyjnych funkcjonujących na terenie Hiszpanii. To z kolei ułatwia także dalsze analizy, a w konsekwencji podjęcie odpowiednich działań przez służby specjalizujące się w ochronie ofiar, w każdym czasie i niezależnie od miejsca, w którym działają. Wykorzystanie wspomnianych narzędzi zostało szczegółowo opisane w odrębnym rozdziale³².

Oparcie systemu VdG o współczesne systemy informatyczne pozwoliło na wsparcie policji oraz innych grup zawodowych zarówno w zakresie skutecznej komunikacji, jak też sprawnej wymiany informacji. Poprzez zintegrowany system monitoringu z dobrze zdefiniowanego modelu danych opracowanego we współpracy z odpowiednimi agencjami i wyspecjalizowanymi podmiotami, informacje mogą być generowane na potrzeby raportów monitorujących przygotowywanych dla specjalistów, a także raportów statystycznych wykorzystywanych w celu rozwoju strategii rozwiązywania problemów przemocy wobec płci przez właściwe podmioty. Dodatkowo, zintegrowany system monitoringu wspiera działania zapobiegawcze, ściganie sprawców przemocy uwarunkowanej płcią, a także ochronę ofiar. Wszystkie te zadania nie mogą być realizowane efektywnie jedynie za pomocą procedur, które nie opierają się na wykorzystaniu narzędzi internetowych, bowiem system integruje działania wielu podmiotów. Wśród nich należy wymienić: siły policyjne (lokalne, regionalne,

³² M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

krajowe), *Guardia Civil* (czyli Straż Obywatelską), prokuratorów, delegatów rządu ds. przemocy wobec kobiet, sędziów oraz system sądowy, system penitencjarny, a także służby socjalne, których działania koordynują wyspecjalizowane wydziały ds. przemocy wobec kobiet³³. Schemat systemu widoczny jest na poniższym rysunku.

Zdjęcie 5. Partnerzy zaangażowani w projektowanie oraz skonfigurowanie hiszpańskiego Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy Wobec Kobiet.

Źródło: www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].

Cele wyznaczone przez rząd hiszpański, którym służy wykorzystywany integralny system monitoringu zakładają w głównej mierze, że:

- ✚ informacje generowane przez system służą podniesieniu poziomu efektywności pomocy oraz bezpieczeństwa ofiar przemocy;
- ✚ system służy podniesieniu poziomu sprawności odpowiednich zasobów ludzkich, w tym nie tylko sił policyjnych – podejmujących prace na rzecz zwalczania tego problemu społecznego.

³³ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

W celu zapobiegania przemocy związanej z płcią system ma na celu zapewnienie standaryzowanych narzędzi naukowych w zakresie oceny ryzyka zarówno w odniesieniu do ofiary, jak też do agresora³⁴. Jego główne kryterium użytkowe stanowi internetowy *set-up*, który umożliwia łatwy dostęp do zgromadzonych informacji poprzez przeglądarkę internetową. Zawiera on m.in. intuicyjną nawigację oraz dodatkowe opcje, takie jak notatki, dostęp do krytycznych zdarzeń oraz stałej oceny ewolucji ryzyka (EPER)³⁵. Wygląd strony głównej systemu VdG obrazuje poniższy rysunek.

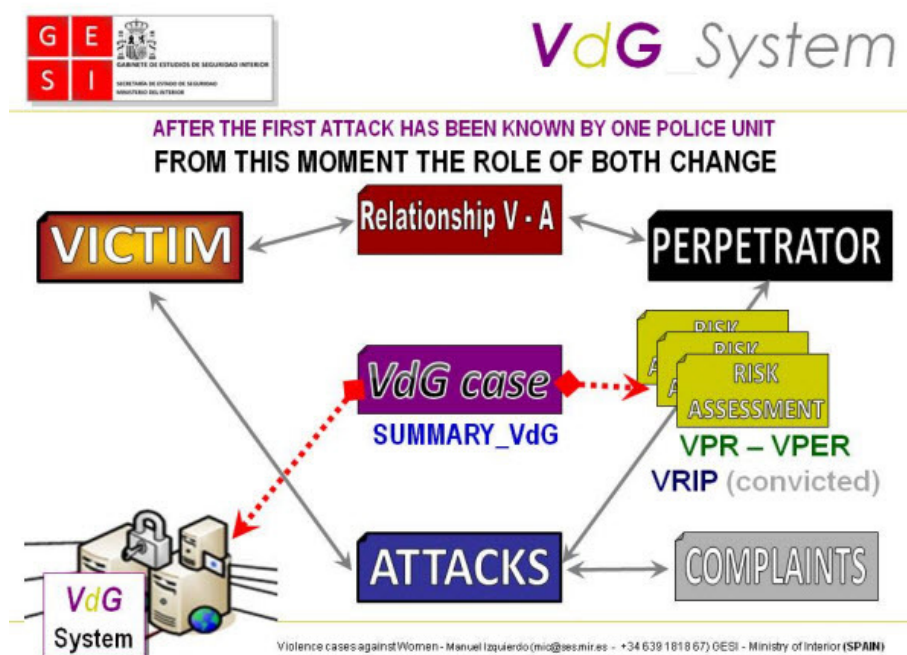
Zdjęcie 6. Wejście do hiszpańskiego Zintegrowanego Systemu Monitorującego Przypadki Przemocy Wobec Kobiet.

Źródło: www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].

³⁴ M.Gosławska, *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.

³⁵ A.Rozborski, op.cit.

Podstawowa struktura systemu informatycznego monitorowania pozwala różnym specjalistom na wprowadzanie, a następnie zlokalizowanie niezbędnych informacji o konkretnym przypadku przemocy w celu wykorzystania ich podczas prowadzonych działań. System ten zawiera wiele danych na temat ofiar, sprawców przemocy, na temat samego przestępstwa, oceny ryzyka oraz bardziej znaczących okoliczności, które towarzyszą danemu przypadkowi. Poniższy rysunek obrazuje relacje pomiędzy ofiarą przemocy a jej sprawcą, po pierwszym ataku, który został zarejestrowany przez jednostkę policji³⁶.

Zdjęcie 7. Struktura relacji pomiędzy ofiarą przemoc a jej sprawcą monitorowana przez system VdG.

Źródło: www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].

Struktura systemu VdG została zaprojektowana w taki sposób, aby umożliwić maksymalną elastyczność w przypadku zarówno monitorowania sytuacji ofiary, jak też zapobiegania i/lub ochrony ofiar przemocy wobec kobiet. Jak już wcześniej wspomniano, pozwala na to umieszczenie w systemie jednolitych narzędzi służących szacowaniu ryzyka ponownego wystąpienia ataków przemocy, które

³⁶ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

stosowane są przez wszystkich użytkowników. Wymienione poniżej dwa narzędzia stanowią serce systemu:

- ✚ kwestionariusz VPR służący ocenie ryzyka przez policję (*hiszp. Valoración Policial del Riesgo*);
- ✚ kwestionariusz VPER służący ocenie ewolucji ryzyka (*hiszp. Valoración Policial de Evolución del Riesgo*).

Funkcja „Incydenty krytyczne” to z kolei narzędzie komunikacyjne, które pozwala każdemu z 30 tysięcy użytkowników systemu na wysłanie błyskawicznej wiadomości do innych specjalistów zaangażowanych w prowadzenie przypadku przemocy³⁷. Narzędzie przedstawia poniższy rysunek.

INCIDENCIA CRÍTICA

Seleccione indicador para concretar:

PELIGROSIDAD DEL AUTOR

Indicadores disponibles :
Antecedentes por hechos delictivos
Entorno (familia, amigos...) problemático
Dificultades para mantener relaciones sociales satisfactorias
Actitudes machistas, misógenas...
Celos patológicos/conducta obsesiva
Tendencias suicidas
Experto en técnicas de combate/facilidad para conseguir armas

Indicadores seleccionados :

VULNERABILIDAD DE LA VÍCTIMA

Indicadores disponibles :
Entorno (familia, amigos...) minimiza o justifica los hechos
Dificultades para mantener relaciones sociales satisfactorias
Víctima especialmente vulnerable (edad, situación social, económica...)
Problemas psicológicos
Entorno desfavorable para su seguridad
Sentimiento de culpabilidad
Problemas consumo/abuso sustancias

Indicadores seleccionados :

MEDIDAS DE PROTECCIÓN

Indicadores disponibles :
La víctima reside en un lugar desconocido para el autor
Protección policial activa (vigilancias, teléfono móvil de protección...)
Control telemático de las medidas judiciales
Autor en prisión o centro de internamiento en régimen cerrado

Indicadores seleccionados :

CIRCUNSTANCIAS RELEVANTES

Indicadores disponibles :
Salida temporal penado de centro penitenciario
Cercanía juicio o sentencia de separación/divorcio
Inicio de nueva relación por parte de la víctima
La víctima manifiesta su deseo de abandonarle
Presencia injustificada del autor en el entorno de la víctima
Movimiento de la víctima al lugar donde reside el autor
Cambio temporal del lugar de residencia de la víctima

Indicadores seleccionados :
BAJA DEFINITIVA o EXCARCELACIÓN DE UN PENADO del Centro Penitenciario

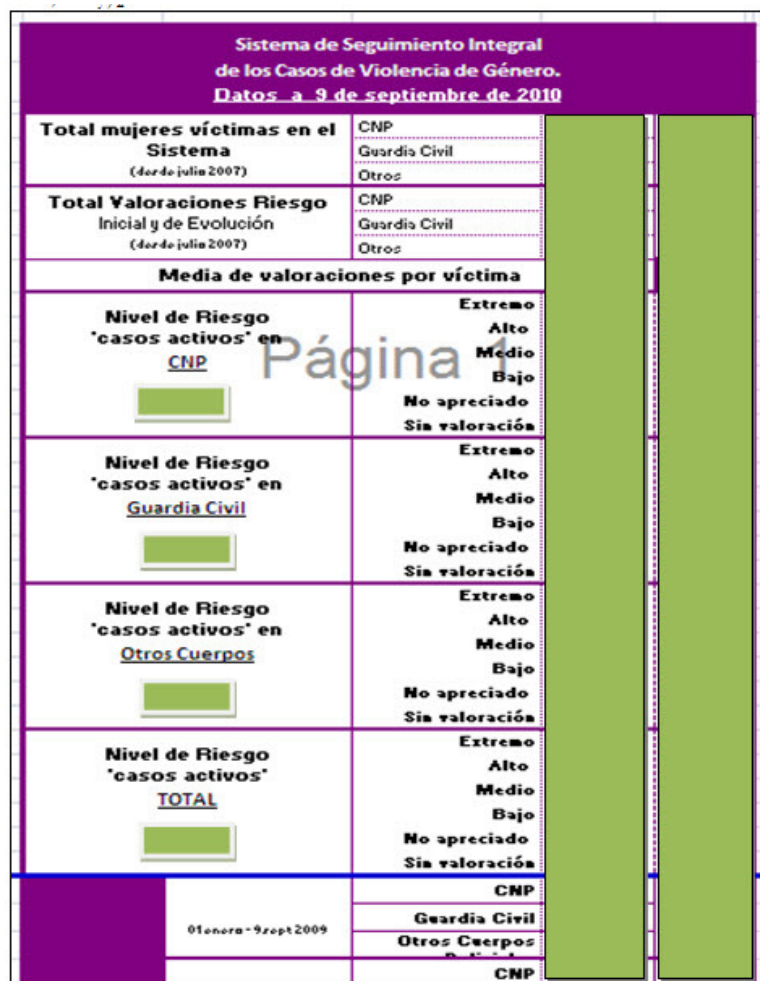
Fecha baja 08 noviembre 2010

Zdjęcie 8. Funkcja „Incydenty krytyczne” jako element systemu VdG.

Źródło: www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].

³⁷ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

Zintegrowany system monitorowania automatycznie generuje również zapytania, raporty, wyniki audytów oraz statystyki zarządzania, zarówno operacyjnego, jak i strategicznego. Automatyczne statystyki są dla przykładu wysyłane nie tylko do policji, ale również do innych instytucji zaangażowanych w walkę z przemocą uwarunkowaną płcią, takich jak organy administracji, rządu, sądów, czy też wymiaru sprawiedliwości³⁸. Automatyczny raport ewolucji poziomu ryzyka przedstawia poniższy rysunek.

Zdjęcie 9. Automatyczny raport ewolucji poziomu ryzyka dla poszczególnych jednostek policji.

Źródło: www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].

³⁸ A.Rozborski, op.cit.

2.3. Perspektywy rozwoju i wykorzystania systemu

Podsumowując działanie systemu VdG należy podkreślić, iż dzięki swym funkcjom pozwala on na generowanie kompleksowych oraz szczegółowych raportów, a także na grupowanie danych według różnych kryteriów. Stanowi doskonałe narzędzie do badań statystycznych, a także oceny sytuacji związanych z przemocą wobec kobiet zarówno w zakresie lokalnym, jak też ogólnokrajowym. System pozwala bowiem na dokonywanie analiz także ze względu na kryterium jakim jest narodowość ofiary oraz sprawcy. Narzędzie to jest bezpieczne ze względu na zachowanie poufności danych, a także fakt, iż dostęp do baz danych posiadają jedynie certyfikowani użytkownicy i wyłącznie w zakresie, jaki jest im niezbędny do wykonywanej pracy³⁹.

Analizując rolę szacowania ryzyka wystąpienia zagrożeń w całym systemie zapobiegania przemocy wobec płci w Hiszpanii, a także jego funkcjonalność oraz przydatność w ujęciu globalnym należy wziąć pod uwagę fakt, że jego nadrzędny cel stanowi próba pewnego uściślenia i ujednolicenia sposobów działania funkcjonariuszy w niezwykle zróżnicowanym środowisku. W Hiszpanii mamy bowiem do czynienia ze środowiskiem, gdzie wielość i różnorodność specjalistycznych służb, ale przede wszystkim różne tradycje historyczne oraz kulturowe mogą prowadzić do odmiennego i jakościowo nierównego poziomu zaangażowania oraz traktowania spraw przemocy wobec płci w różnych regionach kraju⁴⁰.

Trzeba jednocześnie podkreślić, że narzędzia szacowania ryzyka stanowiące główny element systemu VdG nigdy nie miały w swoich założeniach nabrać charakteru odhumanizowanego, oderwanego od doświadczeń, przemyśleń, czy wiedzy funkcjonariusza prowadzącego daną sprawę, czy też zbiurokratyzować

³⁹ D.Gil, op.cit.

⁴⁰ M.Putka, op.cit.

kontakt i interakcję z ofiarą. Wręcz przeciwnie, dodano to narzędzie jako jeden z ważniejszych funkcjonalnych elementów systemu VdG, gdyż stawia ono bezpieczeństwo fizyczne, ale i ogólne dobro ofiary na pierwszym miejscu listy priorytetów odpowiednich służb. Ponadto, bezdyskusyjnie bazuje ono na wiedzy funkcjonariusza, bierze pod uwagę jego opinie i pozwala na uporządkowanie zgromadzonych informacji na temat danego przypadku⁴¹.

Hiszpanie konstruując system przeciwdziałania przemocy wobec kobiet przystosowali go do działania na terenie Półwyspu Iberyjskiego. Jego założenia są ściśle związane zarówno ze wspomnianą już specyfiką etniczno-kulturową społeczeństwa, ale również z patriarchalnym modelem rodziny. Wdrożenie systemu na całym terytorium Unii Europejskiej wydaje się być długofalowym celem założonym przez osoby projektujące system. I choć stanowi bardzo ambitne założenie, to nie jest pomysłem niewykonalnym. Co prawda przygotowanie do unifikacji systemu wymagałoby przystosowania jego złożenia do specyficznych warunków lokalnych każdego z Państw Unii Europejskiej. Każde z nich posiada bowiem odrębny system funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, organów ścigania, czy też instytucji współdziałających w obszarze przemocy domowej. Co to oznacza dla perspektyw rozwoju i wykorzystania systemu? Otóż, patrząc z polskiej perspektywy optymalnym pierwszym krokiem byłoby stworzenie analogicznego do hiszpańskiego systemu elektronicznego, do którego na każdym etapie postępowania (w przypadku przestępstwa) lub też realizacji procedury „Niebieskie karty” (gdy nie ma jeszcze mowy o przestępstwie) miałyby dostęp wszystkie uprawnione podmioty pracujące z indywidualnym przypadkiem przemocy. Wyobraźmy sobie, że do polskiego komisariatu policji zgłasza się ofiara przemocy w rodzinie. Przyjmujący zawiadomienie policjant nie sporządza protokołu odręcznie, lecz wypełnia go bezpośrednio w komputerze. Wybrane elementy protokołu, zawierające m.in. dane personalne, kontaktowe, opis zdarzenia, rodzaj doświadczanej przemocy, czy też zachowanie sprawcy w trakcie wypełniania protokołu są automatycznie generowane

⁴¹ M.Putka, op.cit.

w formularzu stanowiącym załącznik do protokołu. Następnie po przyjęciu zawiadomienia, automatycznie zostaje generowany numer RSD, formularz STP-1, czyli wszczęcie postępowania, a także pozostałe niezbędne formularze. Całość dokumentacji zapisywana jest w systemie. Następnie przełożony policjanta sporządzającego zawiadomienie zatwierdza dokumentację określając jednocześnie wskazówki dotyczące realizacji postępowania. Policjant prowadzący postępowanie kilkanaście minut po wszczęciu (działań), poprzez automatyczny formularz generowany z systemu informuje o tym fakcie lokalne służby socjalne oraz prokuraturę. Tego samego dnia informację otrzymuje również dzielnicowy właściwego rejonu, a także pracownik socjalny właściwy dla miejsca zamieszkania ofiary będący jednocześnie liderem utworzonej grupy roboczej. To jedynie przykład działania służb w oparciu o zintegrowany system monitorowania przypadków przemocy w rodzinie, jednakże ideę przewodnią jego funkcjonowania stanowi z całą pewnością możliwość wglądu do systemu przez każdą z osób zajmującą się konkretnym przypadkiem na każdym etapie działania (postępowania). Zgodnie z tym założeniem osoba taka może zalogować się do systemu, sprawdzić, kiedy miała miejsce ostatnia wizyta policjanta, bądź pracownika socjalnego lub też innej uprawnionej osoby. Z kolei organ nadzorujący postępowanie, czyli prokuratura lub sąd, na bieżąco może śledzić, jak często dochodziło w rodzinie do interwencji policyjnych, etc⁴². Ponadto, niezwykle cenne byłoby wykorzystanie standaryzowanych narzędzi służących szacowaniu ryzyka ponownego wystąpienia przemocy stanowiących jeden z elementów systemu, gdyż aktualnie na polskim gruncie takie rozwiązania w ogóle nie są wykorzystywane⁴³.

⁴² P.Kusik, op.cit.

⁴³ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

Rozdział III.

Szacowanie ryzyka wystąpienia aktów przemocy wobec kobiet

System VdG stanowi narzędzie technologiczne, które może być z powodzeniem zastosowane w celu usprawnienia działań prewencyjnych. Ułatwia ono bowiem służbom policyjnym oszacowanie ryzyka na jakie narażona jest ofiara przemocy domowej i/lub słabości lub punktów zapalnych, jakie mogą wystąpić każdorazowo w indywidualnej sytuacji. Moduł szacowania ryzyka jest o tyle istotny, że umożliwia wprowadzenie pewnych reguł, zasad i procedur w sposób jednolity, ograniczając jednocześnie przestrzeń dla indywidualnych interpretacji. Co prawda bazuje on na automatycznej analizie pewnych danych, chociaż czynnik ludzki przy przewidywaniu zdarzeń mających nastąpić w przyszłości w odniesieniu do elementów związanych z oceną, czy też pewnego rodzaju intuicją jest oczywiście również bardzo istotny⁴⁴.

Projekt hiszpańskiego systemu oceny ryzyka opiera się na następujących założeniach:

- ✚ do korzystania z tych narzędzi dopuszczeni są policjanci wyspecjalizowani w obszarze pracy z problem przemocy,
- ✚ system przeprowadza szacowanie ryzyka na podstawie danych wprowadzonych przez specjalistę z policji;
- ✚ system wysyła również do specjalistycznych jednostek policji zajmujących się problematyką przemocy listę środków zapobiegawczych oraz ochronnych, które w zależności od obliczonego poziomu ryzyka, muszą obowiązkowo być zastosowane w danym przypadku przemocy⁴⁵.

Przy czym należy dodać, że Krajowa Policja dysponuje, na terenie całego kraju, dwiema wyspecjalizowanymi jednostkami zajmującymi się problematyką przemocy

⁴⁴ M.Putka, op.cit.

⁴⁵ M.Putka, ibidem.

wobec kobiet. Jedna z nich (UPAP) przeznaczona jest przede wszystkim do zapobiegania przemocy, z kolei działanie drugiej (SAF) poświęcone jest głównie ochronie ofiar. Wydajność systemu wspierana jest poprzez wszystkie komisariaty policji na terenie całego kraju, a najintensywniej przez specjalistów Bezpieczeństwa Obywatelskiego (*Citizen Security*). Ponadto, na poziomie krajowym *Guardia Civil*, ma jedną wyspecjalizowaną jednostkę (EMUME), której praca poświęcona jest głównie ochronie ofiar i dostępna jest dla całego terytorium kraju. Działania zapobiegawcze podejmowane są w pierwszej kolejności przez wszystkie jednostki Straży Obywatelskich (*Guardia Civil*) rozproszonych po całym kraju. W pozostałych siłach policyjnych, środki zapobiegawcze oraz ochrony ofiary są stosowane przez funkcjonariuszy policji w każdej jednostce⁴⁶.

Automatyczne szacowanie ryzyka w ramach systemu VdG przede wszystkim opiera się na wspomnianych już niejednokrotnie dwóch narzędziach: formularzu VPR (*hiszp. Valoración Policial de Riesgo - Policyjne Szacowanie Ryzyka*) i VPER (*hiszp. Valoración Policial de Evolución de Riesgo - Policyjne Szacowanie Ewolucji Ryzyka*). Obydwa formularze oparte są zarówno na solidnych podstawach naukowych, jak też na doświadczeniu policjantów od lat zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie. W ich opracowywanie zaangażowane zostały trzy ośrodki naukowo-badawcze:

- *Universidad Autónoma de Madrid* (Autonomiczny Uniwersytet w Madrycie);
- *Universidad de Barcelona* (Uniwersytet w Barcelonie);
- *Instituto Andaluz Interuniversitario de Criminología de la Universidad de Málaga* (Andaluzyjski Międzyuniwersytecki Instytut Kryminologii Uniwersytetu w Maladze).

Podczas konstruowania narzędzi wyselekcjonowani specjaliści policyjni zostali z kolei zaproszeni na spotkania służące dodatkowej dyskusji nad stosownymi wskaźnikami, które składałyby się na wspomniane formularze⁴⁷.

⁴⁶ M.Gosławska, op.cit.

⁴⁷ M.Putka, op.cit.

Nad prototypem formularza VPR pracowało 15 policjantów i 15 oficerów *Guardia Civil*, zaś nad prototypem formularza VPER pracowało 20 policjantów i 20 oficerów *Guardia Civil*. Ze względu na rolę, jaką miały one pełnić zarówno jako narzędzia do szacowania ryzyka, ale także jako jeden z ważniejszych elementów funkcjonalnych systemu VdG podkreślić należy staranność, jaką przykładano do ich opracowywania i wdrażania. Po wstępnej fazie opracowania prototypów poddano je szerokim konsultacjom przez przedstawicieli różnych służb ścigania oraz służb penitencjarnych, którzy przeanalizowali blisko 38 tysięcy ankiet VPR oraz ponad 9 tysięcy ankiet VPER. Dodatkowo konstruowane kwestionariusze podlegały procesowi systematycznego udoskonalania. Od daty pierwszego spotkania, na którym opracowano prototyp VPR i VPER, tj. od 24 lipca 2007 roku do daty rozpoczęcia funkcjonowania systemu VdG powstało łącznie 6 wersji kwestionariusza VPR i 4 wersje VPER⁴⁸.

3.1. Kwestionariusz VPR

W praktyce policyjnej szacowanie ryzyka polega na wypełnieniu formularza, który pozwala na określenie poziomu ryzyka, na jakie narażona jest ofiara w kontekście ponownego wystąpienia ataków ze strony sprawcy. Formularz VPR wypełniany jest w dwóch przypadkach:

- gdy rejestrowany jest nowy przypadek przemocy wobec płci;
- gdy zarejestrowany już przypadek wymaga zmiany ze względu na pojawienie się nowych okoliczności lub faktów.

Formularz VPR składa się z trzech kolumn:

- w pierwszej określa się źródło wiedzy o konkretnym wskaźniku, którym może być ofiara, sprawca, świadkowie przemocy, ale również raport, oględziny, bądź badanie wykonane przez odpowiednie służby;

⁴⁸ M.Putka, op.cit.

- ✚ w drugiej zamieszczone są wskaźniki wpływające na możliwość powtórzenia się ataków, bądź też agresywnych zachowań ze strony sprawcy – wskaźników tych jest łącznie 16;
- ✚ w trzeciej zaznacza się natomiast szacunkową intensywność danego wskaźnika z następującym natężeniem: niska, średnia, wysoka, ekstremalnie wysoka. Możliwy jest również wariant: „brak wiedzy” lub „nie występuje”⁴⁹.

W celu prawidłowego wypełnienia formularza policjant, bądź funkcjonariusz *Guardia Civil* musi odpowiedzieć na poniższe pytania, określając jednocześnie ich intensywność, a także źródło z jakiego czerpali wiedzę o konkretnym przypadku przemocy:

- ✚ przemoc fizyczna – z widocznymi obrażeniami lub bez;
- ✚ przemoc seksualna;
- ✚ wykorzystanie broni palnej, niebezpiecznego narzędzia lub innego przedmiotu przy zaatakowaniu ofiary;
- ✚ zastraszanie, groźby zrobienia krzywdy fizycznej/psychicznej skierowane do ofiary;
- ✚ wzrost, nasilanie się i/lub powtarzalność przypadków przemocy lub groźb;
- ✚ przemoc psychiczna stosowana przez sprawcę wobec ofiary;
- ✚ szkody wyrządzone w miejscu zamieszkania, szkody wyrządzone w mieniu;
- ✚ niestosowanie się do środków ochrony wydanych przez sąd;
- ✚ złamanie zasad odbywania kary zasądzonych przez sąd;
- ✚ wyzywające i/lub lekceważące zachowywanie sprawcy wobec władz, policjantów, lub innych osób reprezentujących organy ścigania lub organy sprawiedliwości, a także wobec ofiary w obecności wyżej wymienionych osób;
- ✚ wcześniejsze konflikty z prawem, w szczególności związane ze stosowaniem przemocy;
- ✚ spożycie alkoholu, narkotyków lub innych substancji psychoaktywnych przez sprawcę;

⁴⁹ M.Putka, op.cit.

- ✚ sprawca okazuje zazdrość i/lub zachowania obsesyjne wobec ofiary;
- ✚ wyraźne problemy, punkty zapalne w relacji pary;
- ✚ problemy z zatrudnieniem i/lub problemy finansowe sprawcy;
- ✚ wcześniejsze próby i/lub tendencje samobójcze.

W sytuacji, gdy powyższy katalog nie wyczerpuje wszystkich wskaźników, które są znane osobie wypełniającej formularz, pod koniec wypełniania istnieje możliwość dodania wskaźnika (np. dotyczącego chorób psychicznych sprawcy)⁵⁰.

Następnie, gdy formularz jest już kompletny, system automatycznie szacuje stopień ryzyka, spośród zdefiniowanych 4 poziomów:

- ✚ ekstremalnie wysokiego;
- ✚ wysokiego;
- ✚ średniego;
- ✚ niskiego.

W celu adekwatnego monitorowania zagrożeń, na jakie może być narażona ofiara, każdemu ze stopni ryzyka przypisany jest również termin, po upływie którego należy dokonać ponownej oceny sytuacji i jej potencjalnych następstw. W przypadku, co do którego stopień zagrożenia został określony jako „ekstremalnie wysoki” czas ten wynosi 72 godziny, a dalej odpowiednio:

- ✚ stopień wysoki – 7 dni;
- ✚ stopień średni – 30 dni;
- ✚ stopień niski – 60 dni⁵¹.

Należy jednocześnie dodać, że policjant lub funkcjonariusz *Guardia Civil* wypełniający formularz VPR może z różnych względów oceniać sytuację odmiennie aniżeli wygenerował to automatycznie system. Wychodząc naprzeciw takiej ewentualności autorzy systemu przewidzieli dodatkową opcję, która pozwala na zmianę stopnia ryzyka, przy czym zawsze będzie to stopień wyższy od tego, który

⁵⁰ M.Putka, op.cit.

⁵¹ M.Putka, ibidem.

został wygenerowany automatycznie. Istnieje zatem możliwość podwyższenia stopnia zagrożenia, jednakże nie istnieje opcja obniżenia go⁵².

3.2. Kwestionariusz VPER

Po wypełnieniu formularza VPR i upływie wymienionych wyżej terminów policjant lub funkcjonariusz *Guardia Civil* przechodzi do następnej fazy procedury, która polega na monitorowaniu ewolucji zagrożeń związanych z przemocą wobec płci w analizowanym przypadku. Okresowo, zgodnie z terminami, jakie przypisane są do każdego stopnia ryzyka, aż do zakończenia sprawy wypełnia on formularz VPER. W zasadzie jest on bardzo zbliżony do kwestionariusza VPR, jednak w swoim założeniu koncentruje się w znaczniej mierze na ocenie, czy zastosowane środki zapobiegawcze oraz ochronne odniosły pożądany skutek. Formularz VPER wypełniany jest okresowo w celu oszacowania, w jaki sposób sytuacja przemocowa w analizowanym przypadku się rozwija. Służy on przede wszystkim monitorowaniu zagrożeń oraz określeniu kierunków dalszych działań. Stosuje się go już po wydaniu sądowych środków ochrony (*hiszp. Orden de Protección Judicial*)⁵³.

Podobnie jak w przypadku VPR, kwestionariusz VPER składa się z trzech kolumn:

- ✚ w pierwszej określa się źródło wiedzy o konkretnym wskaźniku, którym może być ofiara, sprawca, świadkowie przemocy, ale również raport, oględziny, bądź badanie wykonane przez odpowiednie służby;
- ✚ w drugiej zamieszczone są wskaźniki ewolucji postawy i postępowania sprawcy – łącznie tych wskaźników jest 17;
- ✚ w trzeciej zaznacza się szacunkową intensywność danego wskaźnika według kryteriów: „brak wiedzy”, „nie”, „czasami”, „często”, „tak”.

⁵² M.Putka, op.cit.

⁵³ M.Putka, ibidem.

Wypełnienie formularza VPER opiera się na następujących wskaźnikach:

- ✚ sprawca nie ma możliwości skrzywdzenia ofiary. Znajduje się w więzieniu lub ośrodku zamkniętym o innym charakterze, wyjechał z kraju lub w związku ze stanem zdrowia jest fizycznie niezdolny do stosowania przemocy;
- ✚ sprawca oddalił się od ofiary. Nie prześladowuje ofiary, przeniósł się do miejsca zamieszkania oddalonego od ofiary, stosuje się do środków zapobiegawczych zasądzonych przez sąd, łącznie ze środkami dozoru elektronicznego (noszenie odpowiedniej obręczy na rękę);
- ✚ od momentu wszczęcia postępowania sprawca zachowuje się w sposób spokojny, opanowany. Akceptuje sytuację, w której się znalazł. Nie ujawnia chęci zemsty na ofierze lub osobach z jej otoczenia;
- ✚ sprawca stosuje się do nakazu oddalenia się od ofiary;
- ✚ zachowanie sprawcy jest pełne szacunku wobec prawa, policjantów, lub innych osób reprezentujących organy ścigania lub organy sprawiedliwości;
- ✚ sytuacja społeczna, finansowa i zawodowa sprawcy jest stabilna;
- ✚ sprawca okazuje skruchę, ma wyrzuty sumienia, dobrowolnie bierze udział w zajęciach lub terapii korekcyjnej;
- ✚ ofiara może liczyć na wsparcie swojego otoczenia przy zapewnianiu sobie bezpieczeństwa;
- ✚ ofiara zmieniła miejsce zamieszkania na takie, o którym sprawca ma małe szanse się dowiedzieć;
- ✚ sytuacja postępuje bez żadnych zdarzeń od czasu ostatniego szacowania ryzyka;
- ✚ sprawca uciekł, ukrywa się lub przebywa w nieustalonym miejscu;
- ✚ sprawca okazuje zazdrość i/lub zachowania obsesyjne wobec ofiary;
- ✚ występowały u sprawcy wcześniejsze próby i/lub tendencje samobójcze, choroby psychiczne, problemy natury psychologicznej, uzależnienia od alkoholu, narkotyków lub innych środków psychoaktywnych;

- ✚ ofiara nie stosuje się do ustalonych zasad bezpieczeństwa, np. zakazu kontaktowania się ze sprawcą, dozoru elektronicznego, wykazuje chęć odwołania doniesienia, zmienia zeznania, chce zrezygnować ze środków zapobiegawczych;
- ✚ ofiara jest w związku, którego sprawca nie akceptuje i/lub wykazuje chęci bądź chce wymusić na ofierze zerwanie tej relacji;
- ✚ ofiara ma problemy psychologiczne, psychiatryczne i/lub jest uzależniona od alkoholu, narkotyków lub innych środków psychoaktywnych;
- ✚ w otoczeniu ofiary znajduje się osoba związana z nią lub ze sprawcą, która stanowi realne zagrożenie dla jej integralności mentalnej⁵⁴.

W omawianym formularzu również istnieje możliwość dodania wskaźnika, jeżeli osoba dokonująca szacowania ma istotną wiedzę dotyczącą danego przypadku, a nie znajduje ona odzwierciedlenia w standardowym katalogu wskaźników. Przykład takiego wskaźnika mogą stanowić informacje dotyczące wcześniejszych konfliktów sprawcy przemocy w prawem. Z danych statystycznych wynika bowiem, iż 44% sprawców, którzy zabili swoje żony miało wcześniej konflikt z prawem, z czego blisko w 30% nie dotyczył on przemocy w rodzinie. Dlatego kolejne zmiany w formularzu VPER wprowadziły pytanie o wcześniejsze konflikty z prawem, które stanowią podstawę do podwyższania poziomu ryzyka⁵⁵.

3.3. Stała ocena ewolucji ryzyka (EPER)

EPER (*hiszp. Estimacion Permanente sobre Evolucion Riesgo*) jest narzędziem do prognozowania stanu zagrożenia ofiary, a w konsekwencji do wytwarzania oraz dystrybucji automatycznych alertów powiadamiających jednostki policji. Narzędzie to aktywizuje operacyjny mechanizm ochrony ofiary i zostało oddane do użytku

⁵⁴ M.Putka, op.cit.

⁵⁵ P.Warchoł, op.cit.

w wersji eksperymentalnej w styczniu 2010 roku, jako część systemu VdG. *System automatycznych powiadomień*, który w zależności od poziomu ryzyka określonego w odniesieniu do sytuacji osoby pokrzywdzonej przemocą, wysyła do jednostek policji dwa rodzaje automatycznych ostrzeżeń w postaci, alertów oraz alarmów. Średnio na dobę wysyła się 2 tysiące takich powiadomień, które zawierają informacje o rejestrowanych sytuacjach krytycznych, o opóźnieniach w skompletowaniu nowych ocen ryzyka lub też o istotnych okolicznościach wykrytych przez system VdG.

INDICATORS (VIR) and (NAR)

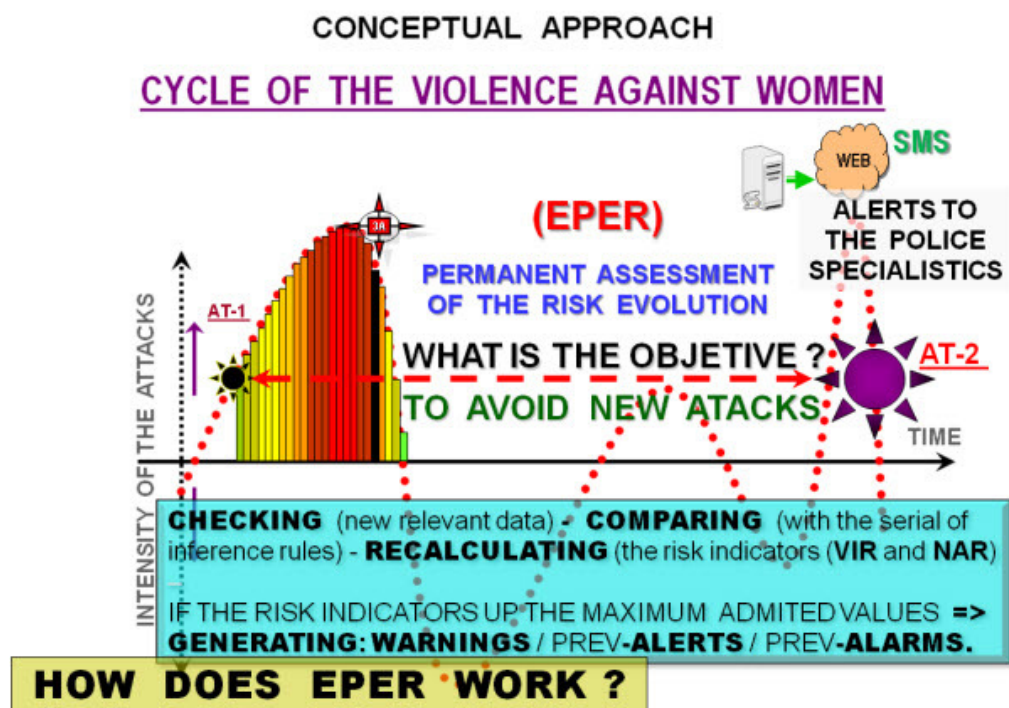

Zdjęcie 10. Skala trwałej oceny ewolucji ryzyka (EPER).

Źródło: www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].

Wysyłanie powiadomień bezpośrednio do oficera policji lub innej osoby odpowiedzialnej za zapobieganie przestępczości i ochrony ofiary jest w fazie rozwoju od jesieni 2010 roku. Na podstawie nowych istotnych informacji dotyczących konkretnego przypadku przemocy, w oparciu o zasady wnioskowania, policjanci przeliczają wskaźniki ryzyka w oparciu o narzędzia VPR oraz VPER. Na tej podstawie ocenia się rodzaj alarmu, który zostaje przesłany do specjalistycznej jednostki policji⁵⁶. Opisany schemat obrazuje poniższy rysunek.

⁵⁶ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

Zdjęcie 11. Zarządzanie trwałą oceną ewolucji ryzyka (EPER).

Źródło: www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].

Z kolei zautomatyzowane powiadomienia e-mail, które są generowane w porze nocnej, zostają przesłane do jednostek policji, a także do rządowych biur regionalnych właściwych w sprawach przemocy. System automatycznego powiadamiania działa od 2008 roku, a od roku 2011 planuje się poszerzenie jego funkcjonalności również o powiadamianie za pomocą krótkich wiadomości tekstowych (SMS)⁵⁷. Ten rodzaj powiadamiania przedstawiono poniżej.

⁵⁷ A.Rozborski,op.cit.

DISTRIBUTION OF ALERTS or ALARMS

Automated selection of language and text of the first message SMS or MMS to send to the victim to notify of the alert or alarm:

Zdjęcie 12. Zarządzanie systemem Automatycznych Powiadomień (przykład wysyłania SMS/MMS).

Źródło: www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].

3.4. Wykorzystanie narzędzi szacowania ryzyka

Bez wątplenia procedura szacowania ryzyka nie miałyby praktycznego zastosowania, ani też większego wpływu na realne bezpieczeństwo ofiary, gdyby każdemu określone stopniowi zagrożenia bezpieczeństwa ofiary nie były przypisane odpowiednie zadania oraz czynności do wykonania ze strony odpowiednich służb. Dlatego system VdG wprowadza również procedurę postępowania odpowiednich podmiotów, która przede wszystkim za najistotniejsze uznaje dobro ofiary, a także jej osobiste bezpieczeństwo. Należy zauważyć, że wprost proporcjonalnie do stwierdzonych zagrożeń powiększa się lista zadań nałożonych na funkcjonariuszy policji, *Guardia Civil* oraz przedstawicieli innych podmiotów⁵⁸.

⁵⁸ M.Putka, op.cit.

Przy najniższym stopniu ryzyka występowania zagrożenia ze strony sprawcy wobec ofiary, a więc gdy system za pomocą formularza VPR lub VPER wygeneruje *stopień niski* - policja lub *Guardia Civil* wykonuje następujące czynności:

- ✚ przekazuje ofierze numer telefonu bezpieczeństwa dla ofiar przemocy wobec płci, który funkcjonuje 24 godziny na dobę;
- ✚ sporadycznie wykonuje telefony do ofiary;
- ✚ informuje sprawcę, że ofiara jest pod ochroną policji;
- ✚ funkcjonariusze prowadzą szkolenie dla ofiary z zakresu samoobrony oraz innych sposobów na unikanie ataków;
- ✚ funkcjonariusze przekazują szczegółowe informacje co do funkcjonowania telefonicznego systemu ochrony ofiar przemocy wobec płci.

Gdy za pomocą kwestionariuszy oszacowano *średni stopień* zagrożenia funkcjonariusze:

- ✚ zależnie od przypadku rozpoczynają obserwację miejsca zamieszkania ofiary, miejsca pracy lub szkoły, do której uczęszczają jej dzieci;
- ✚ towarzyszą ofierze, gdy bierze ona udział w działaniach administracyjnych, sądowych lub prokuratorskich;
- ✚ występują do sądu o przydzielenie środka ochrony w postaci dozoru elektronicznego;
- ✚ funkcjonariusz wyznaczony do prowadzenia danego przypadku przeprowadza z ofiarą bezpośrednie spotkania.

Gdy za pomocą kwestionariuszy oszacowano *wysoki stopień* zagrożenia funkcjonariusze:

- ✚ kontrolują miejsca pobytu i poruszania się sprawcy;
- ✚ w razie konieczności doradzają ofierze zmianę miejsca pobytu na schronisko dla ofiar przemocy lub przeprowadzenie się do członka rodziny;
- ✚ składają częste wizyty w miejscu zamieszkania ofiary, miejscu pracy lub w szkole, do której uczęszczają jej dzieci;

Gdy za pomocą kwestionariuszy oszacowano *ekstremalnie wysoki stopień* zagrożenia funkcjonariusze:

- ✚ prowadzą nieustanną ochronę ofiary;
- ✚ prowadzą intensywną kontrolę miejsc pobytu i poruszania się sprawcy;
- ✚ zapewniają ochronę przy każdorazowym wchodzeniu i wychodzeniu dzieci ze szkoły.

W celu ułatwienia prawidłowego wykonywania procedury, w każdym przypadku po dokonaniu oszacowania ryzyka wystąpienia zagrożeń, cały katalog czynności do wykonania pojawia się w tabelce pod stopniem ryzyka wygenerowanym przez system. Należy dodać, że poczynając od wszystkich stopni innych niż „niski” zadania do wykonania obejmują także te, które zostały przypisane wszystkim niższym poziomom ryzyka. W ten sposób stopień „średni” obejmuje także zadania przypisane do stopnia „niskiego” i kolejno: stopień „wysoki” obejmuje także listę zadań przypisanych do poziomu „niskiego” i „średniego”, a stopień „ekstremalnie wysoki” obejmuje wszystkie bez wyjątku zdefiniowane działania⁵⁹.

Poszczególne lokalne organy administracji rządowej, jednostki policji, stowarzyszenia, instytucje wchodzące w system pomocy społecznej mogą po spełnieniu określonych warunków wejść jako partner do systemu przeciwdziałania przemocy lub jedynie współpracować z nim. Ważne jest to, że zobowiązane podmioty muszą realizować zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy albo poprzez własne indywidualne programy, albo jako część systemu. Ponieważ system uzyskuje bardzo dobre oceny, a jego działanie jest odbierane jako skuteczne i funkcjonalne dla użytkowników, coraz więcej podmiotów oraz instytucji wyraża chęć uczestniczenia w tym systemie. Należy dodać, że procedura postępowania w przypadku ujawnienia przemocy powstała w wyniku długich negocjacji prowadzonych z przedstawicielami poszczególnych służb, a wybrane do konsultacji osoby to specjaliści realizujący zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy. Poszczególni użytkownicy systemu zobowiązani są do wykonywania określonych

⁵⁹ M.Putka, op.cit.

zadań, które przydziela im system zgodnie z ich kompetencjami oraz lokalnym zakresem działania. Zadania do realizacji wobec rodziny przydzielane są poszczególnym podmiotom w aktualnym miejscu przebywania ofiary. Adres pod jakim przebywa ofiara jest stale aktualizowany w systemie, a sprawa wraz z katalogiem zadań do wykonania „wędruje” za ofiarą. System posiada specjalną zakładkę zawierającą adresy, w których przebywała dotąd ofiara, a tylko jeden z nich jest oznaczony jako aktualny specjalną ikoną w postaci „domku”. Gdy ofiara zmienia adres na jeden z poprzednich, osoba wprowadzająca zmianę jedynie przesuwa ikonę na adres aktualny. Rodzaj zadań zleconych do wykonania dla poszczególnych służb oraz wskazany czas na ich realizację zależą od oceny poziomu zagrożenia, jaki nada system po wprowadzeniu informacji o zdarzeniu⁶⁰.

Należy również dodać, że po wypełnieniu w systemie specjalnego raportu dotyczącego konkretnego przypadku trafia on do specjalnej komórki zajmującej się omawianą problematyką w systemie wymiaru sprawiedliwości. Ponadto, system zapewnia wysoką standaryzację oraz unifikację informacji o aktach przemocy, gdyż wszystkie przypadki są opisane i ocenione według tych samych standardów. Zgodnie z wybranym miejscem aktualnego pobytu i oceną zagrożenia system wysyła drogą elektroniczną zadania do wykonania dla lokalnych podmiotów, co również pozwala na zachowanie wysokich standardów świadczonej pomocy, bowiem wszystkie ofiary, których bezpieczeństwo zagrożone jest w podobny sposób otrzymują podobny katalog działań pomocowych. Dzięki zasadzie automatycznego przydzielania konkretnych zadań do wykonania, wraz z określonym terminem, instytucje działają w sposób usystematyzowany oraz jednolity. Takie rozwiązanie zapewnia także wysoki poziom bezpieczeństwa, gdyż żadna z instytucji pomocowych nie ma możliwości „pominięcia” ofiary lub zadziałania z dużym opóźnieniem spowodowanym np. niewłaściwym lub powolnym obiegiem informacji⁶¹.

⁶⁰ M.Putka, op.cit.

⁶¹ D.Gil, op.cit.

Rozdział IV.

Nadzór elektroniczny GPS

Jednym ze środków ochrony wykorzystywanych w Hiszpanii do zapobiegania zagrożeniu bezpieczeństwa ofiary przemocy jest system GPS służący do monitorowania miejsca pobytu sprawcy przemocy, wobec którego sąd orzekł zakaz zbliżania się do ofiary. Głównym celem jego funkcjonowania jest ochrona ofiary, ale również członków jej rodziny. Dlatego u podstaw jego utworzenia leżało prawo ofiary do bezpieczeństwa, ale również wrażliwość na kwestie przemocy i skuteczne wykorzystanie w tym zakresie karnych oraz poza karnych środków ochrony⁶². Z kolei podstawy prawne działania systemu znajdują się we właściwej ustawie oraz w ustawie Kodeks karny. Koszty obsługi systemu GPS w pierwszym roku jego funkcjonowania wyniosły 7 milionów Euro, natomiast kolejny rok – to już kwota o 2 miliony wyższa, czyli 9 milionów Euro⁶³.

4.1. Założenia funkcjonalne systemu

Za techniczną oraz finansową obsługę systemu GPS odpowiada Ministerstwo ds. Równości, przy czym stricte techniczną obsługą zajmuje się zewnętrzna firma telekomunikacyjna „Telefonica” wyłoniona w drodze przetargu. Na główne komponenty systemu składa się:

1. infrastruktura w postaci serwerów;
2. oprogramowanie oraz urządzenia w postaci:
 - ✚ bransolety dla sprawcy oraz nadajnika;
 - ✚ urządzenia odczytującego dla ofiary;

⁶² R.Kozak, *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.

⁶³ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

3. sprawność systemu.

Sercem całego systemu nadzorującego są przedstawione poniżej urządzenia elektroniczne dla sprawcy, w postaci nadajnika oraz bransoletki, a także dla ofiary przemocy w postaci urządzenia odczytującego sygnał.

Zdjęcie 13. Urządzenia dla sprawcy przemocy: bransoleta oraz nadajnik.

Zdjęcie 14. Urządzenie odczytujące dla ofiary przemocy.

Zdjęcie 15. Urządzenia dla sprawcy oraz ofiary przemocy funkcjonujące w ramach systemu GPS.

Źródło zdjęć 13,14 i 15: Dokumentacja zdjęciowa uczestników wymiany doświadczeń w Madrycie.

Urządzenia funkcjonujące w ramach systemu GPS są aktywowane przez firmę obsługującą w ciągu 24 godzin od nałożenia przez sąd na sprawcę przemocy zakazu zbliżania się do ofiary. Kontrola miejsc przebywania sprawcy prowadzona jest przez Centrum Kontroli, w którym znajdują się specjalne mapy z zaznaczonymi miejscami dozoru, w których sprawca musi systematycznie się zgłaszać, a także miejscami, do których zgodnie z decyzją sądu nie może się zbliżyć. Sąd określa również odległość od ofiary, której sprawca przemocy nie może naruszyć. Poprzez Centrum Kontroli zalecenia sądu są monitorowane za pomocą przedstawionych wcześniej urządzeń elektronicznych odczytujących określone dane przez 7 dni w tygodniu i przez 24 godziny na dobę. Założenie bransoletki sprawcy następuje w sądzie, a do jej aktywacji potrzebny jego adres pobytu, numer dowodu osobistego, a także numer telefonu. Z kolei urządzenie odczytujące przekazywane jest ofierze w dowolnym miejscu⁶⁴.

System stosowany jest w konsekwencji orzeczenia sądu, jako środek karny, ale również prewencyjnie – podczas prowadzonego postępowania w sprawie przemocy wobec kobiet. W związku z tym, że odczyty z systemu w postaci naruszenia przez sprawcę zakazów lub obowiązków nałożonych przez sąd traktowane są jako przestępstwa, system spełnia również funkcję „sądowniczą”⁶⁵.

4.2. Zasady monitorowania bezpieczeństwa ofiary przemocy i miejsca pobytu sprawcy

W ramach funkcjonowania systemu GPS bezpieczeństwo ofiary przemocy zapewniane jest poprzez monitorowanie miejsca pobytu jej sprawcy. Ofiara wyposażona jest w urządzenie widoczne na zdjęciu 14, które wyglądem przypomina telefon komórkowy. Z kolei sprawca zostaje wyposażony w nadajnik na pasku, który na stałe umieszcza się na jego kostce lub nadgarstku, a także drugie urządzenie

⁶⁴ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

⁶⁵ A.Rozborski, op.cit.

przypominające wyglądem to, w jakie wyposaża się ofiarę przemocy (zdjęcie 13). Centrum Kontroli wyznacza dla każdego przypadku dwie strefy, czyli tak zwane „kręgi I i II” określające dopuszczalne odległości pomiędzy ofiarą oraz sprawcą. W związku z tymi kręgami funkcjonują również dwa rodzaje powiadomień. Pierwszy z nich to *alert*, który uruchamiany jest w przypadku naruszenia przez sprawcę II kręgu, a także w przypadku zaniku sygnału, czy też słabej baterii w urządzeniu. W takim przypadku Centrum Kontroli wysyła wiadomość tekstową (sms) do sprawcy, iż przebywa on zbyt blisko i może dojść do spotkania z ofiarą. Natomiast drugie powiadomienie w postaci *alarmu* aktywowane jest w przypadku naruszenia przez sprawcę I kręgu. Po zbliżeniu się na odległość mniejszą niż dopuszczalna odległość od ofiary określona przez sąd uruchamia się alarm, a Centrum Kontroli telefonuje do sprawcy z poleceniem oddalenia się z miejsca, w którym przebywa. W każdym przypadku Centrum wykonuje również telefon do ofiary w celu sprawdzenia sytuacji. Ponadto, na elektronicznej mapie jego pracownicy nieustannie mają podgląd aktualnego miejsca pobytu sprawcy⁶⁶.

W urządzeniu ofiary znajduje się ponadto przycisk alarmowy (*ang. panic button*), który może zostać użyty w sytuacji nagłego zagrożenia. Informacja przesyłana jest wówczas do Centrum Kontroli, które weryfikuje sytuację, a następnie - stosownie do zaistniałych zagrożeń - podejmuje właściwe działania⁶⁷. Ofiara może również użyć przycisku w chwili, gdy wystąpią problemy techniczne, a także gdy potrzebuje informacji lub chce, aby skontaktował się z nią koordynator z Centrum Kontroli. Co ważne, naciśnięcie przycisku nie powoduje automatycznego przyjazdu policji⁶⁸. W 2011 roku w Hiszpanii użyto 725 kompletów opisanych urządzeń⁶⁹.

Warto również dodać, że jeżeli nadajniki przeznaczone dla sprawcy pozostają od siebie w odległości większej niż 8 metrów uruchamia się alarm, taki sam jak

⁶⁶ P.Warchoł, op.cit.

⁶⁷ A.Rozborski, op.cit.

⁶⁸ P.Kusik, op.cit.

⁶⁹ P.Zalewski, *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.

w momencie usunięcia przez sprawcę opaski z kostki lub nadgarstka. W urządzeniu znajduje się czujnik odczytujący kontakt ze skórą, stąd wszelkie naprawy, czy też wymiana baterii przeprowadzane są przez pracowników obsługujących system GPS. Sprawca ma obowiązek zgłosić wszelkie usterki, gdyż nie jest uprawniony do żadnych napraw ani też ingerencji w urządzenia⁷⁰.

⁷⁰ P.Warchoł, op.cit.

Rozdział V.

Inne metody i środki wykorzystywane w ograniczaniu oraz zapobieganiu przemocy wobec kobiet

Wzrost liczby zgłoszeń dotyczących przemocy wobec kobiet odnotowywanych w Hiszpanii na przestrzeni ostatnich lat pociągnął za sobą wzrost liczby skazań sprawców przemocy na karę pozbawienia wolności. Należy również dodać, że równoległe do wykonywania kar w więzieniach wzrosła również liczba wyroków w zakresie zawieszenia wykonania kary, a także kar alternatywnych. Tendencje zachodzące w omawianym zjawisku odzwierciedlają z jednej strony potrzebę właściwej opieki dla wszystkich ofiar cierpiących z powodu przemocy, z drugiej natomiast potrzebę realizacji programów interwencyjnych oraz leczniczych dla osób, które dopuszczają się stosowania przemocy wobec kobiet. Hiszpańska *Ustawa 1/2004 w sprawie zintegrowanych środków ochronnych przeciwko przemocy wobec kobiet*, w artykule 42 przewiduje realizację przez władze więzienne specyficznych programów dla osób skazanych za przestępstwa związane z przemocą wobec płci. Stosownie do tego ustawowego upoważnienia, Sekretariat Generalny Zakładów Karnych doprowadził w ostatnich latach do realizacji programów terapeutycznych dla osób skazanych za przemoc wobec kobiet. Aktualnie *"Więzienny Program Leczenia dla sprawców przemocy w rodzinie"* jest szeroko rozpowszechniony w zakładach karnych, ze szczególnym wykorzystaniem w stosunku do sprawców przestępstw seksualnych⁷¹.

Jeden z rodzajów opisywanych inicjatyw stanowią *programy interwencyjne realizowane w warunkach więziennych*. Pierwsze rozwiązania w tym zakresie wprowadzone zostały w latach 2001-2002. Następnie, na podstawie wyników oraz doświadczeń zebranych przez terapeutów prowadzących programy pilotażowe,

⁷¹ Ministerio del Interior, *Violencia de género. Programa de intervención para Agresores (PRIA)*, "Documentos Penitenciarios nr 7", Madryt 2010.

w 2004 roku przygotowano nowy projekt programu interwencji wobec sprawców, który został zawarty w dokumencie *"Program leczenia dla sprawców przemocy domowej przebywających w więzieniu"*. Grupa więźniów poddawanych terapii liczy od 8 do 12 osób. Program obejmuje od 22 do 44 sesji przeprowadzanych w ramach jednego roku, z czego każda sesja trwa 2,5 godziny. Program oparty jest o podejście poznawczo-behawioralne, które zakłada wzmocnienie emocjonalnych aspektów interwencji i dostosowanie treści do sytuacji pozbawienia wolności⁷². Struktura programu leczenia prowadzonego w warunkach zamkniętych zakładu karnego obejmuje następujące elementy:

- ✚ Wprowadzenie
- ✚ Moduł 00. Prezentacja grupy i cele leczenia.
- ✚ Moduł 01. Przejęcie odpowiedzialności i mechanizmów obronnych.
- ✚ Moduł 02. Identyfikacja i wyrażanie emocji.
- ✚ Moduł 03. Empatia z ofiarą.
- ✚ Moduł 04. Poznawcze zniekształcenia i irracjonalne przekonania.
- ✚ Moduł 05. Kontrola emocji (lęk, zazdrość, gniew i uraza).
- ✚ Moduł 06. Relacje i umiejętności komunikacyjne.
- ✚ Moduł 07. Rozwiązywanie problemów.
- ✚ Moduł 08. Wychowanie seksualne.
- ✚ Moduł 09. Poczucie własnej wartości i pozytywny styl życia.
- ✚ Moduł 10. Zapobieganie nawrotom⁷³.

Inny rodzaj pracy ze sprawcami przemocy w rodzinie stosowanej w Hiszpanii stanowią tak zwane *zewewnętrzne programy interwencyjne dla sprawców*. Przykład pierwszej takiej inicjatywy stanowi program interwencji w kontekście wspólnotowym opracowany przez Echeburúa i jego zespół, który został uruchomiony w 1997 roku. Następnie, jako alternatywa dla kary więzienia, zostały

⁷² Program został opracowany w pierwszej fazie, w 18 zakładach karnych znajdujących się w następujących miejscowościach: Albolote, Granada, Alicante, Almeria, Bilbao, Cuenca, Huelva, Ibiza, Bonxe Lugo, Madryt II, Mallorca, Murcia, Ocana I, Orense, San Sebastian, Sevilla, Tenerife, Walencji i Valladolid, na łącznej próbie 162 więźniów skazanych za przestępstwa przemocy.

⁷³ Ministerio del Interior, op.cit.

opracowane różne inne programy interwencyjne wykorzystujące kontekst wspólnoty. We wrześniu 2007 został przygotowany do natychmiastowego wdrożenia *"Więzienny program leczenia dla sprawców przemocy w rodzinie"* oparty o wykorzystanie środków alternatywnych, a także pracy ze sprawcą w środowisku otwartym. Społeczna oraz naukowa odpowiedź na alternatywną pracę ze sprawcami przemocy przez ostatnie lata materializowała się w ścisłej współpracy z Zakładem Karnym (*ang. Correctional Institution*). W 2008 roku, za sprawą porozumienia z Towarzystwem Psychologicznym, powstała grupa 630 psychologów, którzy później współpracowali podczas realizacji alternatywnego programu leczenia. Aktualnie funkcjonuje kilka podmiotów zewnętrznych prowadzących programy interwencyjne dla sprawców przemocy w stanie zawieszenia wykonania kary, we współpracy z Sekretariatem Generalnym Więziennictwa. Poniżej wymienione są niektóre z nich:

a) *Galicyjski re-edukacyjny program dla sprawców przemocy zorientowanej na płćć*, który został opracowany w Zakładzie Psychologii Sądowej Uniwersytetu w Santiago de Compostela. Jego ogólnym celem jest rehabilitacja psychospołeczna sprawców przemocy poprzez naukę oraz rozwijanie różnych zdolności oraz umiejętności, a także likwidacja wzorów zachowań i kultury „Misfits” (przyp. wyklętych). Struktura programu:

- ✚ Moduł 1. Ponoszenie odpowiedzialności za agresywne zachowanie.
- ✚ Moduł 2. Osiągnięcie odpowiedniej psychicznej regulacji.
- ✚ Moduł 3. Zmiana irracjonalnych przekonań na temat płci i przemocy.
- ✚ Moduł 4. Promowanie szacunku dla kobiet: Prawa kobiet kontra obowiązki mężczyzn.
- ✚ Moduł 5. Internalizacja adaptacyjnych zachowań.
- ✚ Moduł 6. Konserwacja i uogólnienie.

b) *Program kontekstowy* opracowany we współpracy z Uniwersytetem w Walencji będący częścią ekologicznego modelu Bronfenbrenner, zgodnie z którym w działaniach interwencyjnych należy uwzględnić kontekst nadużyć

z poziomu analizy intrapersonalnej, interpersonalnej, sytuacyjnej oraz w znaczeniu makro. Struktura programu:

- ✚ Moduł 1. Nawiązanie kontaktu.
- ✚ Moduł 2. Przemoc wobec partnera: podstawowe zasady.
- ✚ Moduł 3. Strategie zmian: zmienne osobiste.
- ✚ Moduł 4. Strategie zmian: zmienne rodzinne.
- ✚ Moduł 5. Strategie zmian: zmienne sytuacyjne.
- ✚ Moduł 6. Strategie zmian: zmienne społeczno-kulturowe.
- ✚ Moduł 7. Koniec interwencji: profilaktyka nawrotów.

c) *Psychospołeczny program dla przestępców w dziedzinie przemocy wobec kobiet* opracowany we współpracy z Uniwersytetem w Granadzie, oparty na interwencji wobec zachowań stosowanych przez brutalnych mężczyzn w celu utrzymania kontroli i władzy w związku. Struktura programu:

- ✚ Moduł 01. Prezentacja grupy, cele programu i zobowiązania.
- ✚ Moduł 02. Minimalizacja, negacja i wina.
- ✚ Moduł 03. Przywileje mężczyzn.
- ✚ Moduł 04. Przymus i groźby.
- ✚ Moduł 05. Zastraszanie.
- ✚ Moduł 06. Emocje.
- ✚ Moduł 07. Wykorzystywanie seksualne.
- ✚ Moduł 08. Izolacja społeczna.
- ✚ Moduł 09. Przemoc finansowa.
- ✚ Moduł 10. Postępowanie z dziećmi⁷⁴.

Sędziowie w Hiszpanii mają możliwość orzekania wobec sprawców przemocy w rodzinie trzech rodzajów kary, a mianowicie umieszczenie w zakładzie karnym zamkniętym; umieszczenie w zakładzie półotwartym; a także środki alternatywne stanowiące wspomnianą alternatywę wobec umieszczenia w zakładzie karnym⁷⁵.

⁷⁴ Ministerio del Interior, op.cit.

⁷⁵ P.Warchoł, op.cit.

Z kolei w zakładach karnych służba więzienna ma obowiązek organizowania terapii, jednakże uczestnictwo w programach zależne jest od woli sprawcy. Jeżeli chce on uczestniczyć w zajęciach, na przestrzeni roku pracują z nim różni specjaliści. Dla zobrazowania należy dodać, że w publicznych więzieniach na terenie Hiszpanii w latach 2005-2009 terapii zostało poddanych 1648 więźniów⁷⁶. Z kolei terapię w warunkach półwolnościowych, czyli po opuszczeniu zakładu karnego, z podanej liczby (1648) skazanych w samym tylko 2008 roku terapię kontynuowało 135 osób⁷⁷. Warto również zauważyć, że 40% wszystkich orzekanych kar wobec sprawców przemocy stanowią środki alternatywne w postaci programów korekcyjnych (interwencyjnych), do uczestnictwa w których sąd zobowiązuje sprawcę⁷⁸. Od września do października 2009 roku zasądzono 36817 wyroków w sprawach związanych z przemocą wobec kobiet, z czego środki alternatywne stanowiły około 40% (14930)⁷⁹.

Podobnie jak w Polsce, w Hiszpanii w celu zapobiegania przemocy wobec kobiet opracowuje się również liczne materiały prewencyjno-informacyjne mające na celu wyposażenie kobiet w niezbędne informacje dotyczące przemocy. Przykład takiej inicjatywy stanowi broszurka zatytułowana „*Nie jesteś sama*” znajdująca się poniżej, w której zawarto informacje dotyczące między innymi zadań *Miejskiego Punktu Regionalnego Obserwatorium Przemocy ze względu na Płeć* oraz działań podejmowanych przez ten podmiot w obszarze przemocy, a także rodzaje interwencji jakie mogą zostać podjęte przez pracownika socjalnego, psychologa, czy też prawnika. Ponadto, w broszurce zawarto niezbędne numery telefonów, pod którymi ofiara może szukać pomocy. Z przedstawionego materiału korzystają w swej pracy nie tylko pracownicy socjalni, ale również policjanci zajmujący się ograniczaniem oraz zapobieganiem temu zjawisku⁸⁰.

⁷⁶ A.Rozborski, op.cit.

⁷⁷ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

⁷⁸ P.Warchoł, op.cit.

⁷⁹ P.Kusik, op.cit.

⁸⁰ M.Kordaczuk-Wąs, op.cit.

¿DÓNDE ESTÁ EL PMORVG?

Avda. Gaudi nº 23. 28691. Villanueva de la Cañada.
Teléfono: 91 811 77 88 y 695 39 44 89

OTROS TELÉFONOS DE INTERÉS PARA SITUACIONES DE URGENCIA

- Emergencias generales.....112
- Atención a la Mujer016
- Servicio de atención a la mujer012

Villanueva de la Cañada:

- Guardia Civil 91 815 79 75
- Policía Local 91 811 70 03

Brunete:

- Guardia Civil..... 91 815 90 36
- Policía Local 91 815 98 33

Villanueva del Pardillo:

- Guardia Civil Las Rozas..91 634 14 14
- Policía Local91 815 19 71

Quijorna:

- Guardia Civil Brunete .. 91 815 90 36

Zdjęcie 16i 17. Strona tytułowa broszury oraz część zawierająca informacje o punktach pomocowych

Źródło zdjęcia 16 i 17: Dokumentacja uczestników wymiany doświadczeń w Madrycie.

Inny rodzaj materiału profilaktycznego stanowi również ulotka zaprezentowana poniżej.

Zdjęcie 18. Strona tytułowa ulotki dotyczącej przemocy wobec płci.

Źródło: Dokumentacja uczestników wymiany doświadczeń w Madrycie.

FOTOGALERIA:

PODSUMOWANIE PROJEKTU

Projekt pn. „Zintegrowany system monitorowania przypadków przemocy w rodzinie – narzędzie w procesie kształcenia policjantów” (nr: 2011-1-PL1-LEO03-18400) został zrealizowany przez Biuro Prewencji Komendy Głównej Policji zgodnie z założeniami zawartymi we wniosku aplikacyjnym złożonym do Narodowej Agencji Programu Leonardo ds. Vinci w lutym 2011 roku. Najważniejsze elementy projektu stanowiły:

- ✚ selekcja policjantów zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie do udziału w projekcie,
- ✚ przygotowanie językowe oraz pedagogiczno-kulturowe uczestników,
- ✚ wizyta w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Hiszpanii mająca na celu wymianę wiedzy oraz doświadczeń,
- ✚ a także wspólne prace w ramach zarządzania projektem służące opracowaniu niniejszej publikacji stanowiącej produkt końcowy całego przedsięwzięcia.

Przy czym należy podkreślić, iż najistotniejszy element projektu stanowiła wspomniana wizyta w Hiszpanii, podczas której 10-osobowa grupa wyselekcjonowanych policjantów oraz pracowników cywilnych reprezentujących Komendę Główną Policji oraz komendy wojewódzkie policji pozyskała wiedzę dotyczącą założeń *Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy w Rodzinie (Przemocy Wobec kobiet)* opracowanego oraz wdrożonego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Hiszpanii na rzecz hiszpańskiej policji, prokuratury, sądownictwa oraz organizacji pozarządowych działających w obszarze przemocy w rodzinie. Podczas spotkania uczestnicy zostali również zapoznani z zasadami funkcjonowania systemu oraz wymaganiami dotyczącymi wdrażania opisanego narzędzia. Ponadto, zapoznali się również z innymi metodami oraz

środkami wykorzystywanymi przez hiszpańską policję na rzecz ograniczania oraz zapobiegania zjawisku przemocy⁸¹.

Wybrane wrażenia i wnioski uczestników projektu z wymiany doświadczeń w Hiszpanii zawarte w indywidualnych sprawozdaniach z wizyty:

mł.insp. Mariola Goławska
Komenda Główna Policji

„(...) Możliwość przyjrzenia się pracy hiszpańskich policjantów wykorzystujących podczas realizacji swych zadań służbowych Zintegrowany System Monitorowania Przypadków Przemocy Wobec Kobiet, bez wątpienia stanowiła praktyczne uzupełnienie pozyskanej przez Nas teoretycznej wiedzy na temat założeń organizacyjnych tego doskonałego narzędzia. Pozwoliła spojrzeć na to innowacyjne rozwiązanie z perspektywy użyteczności, co dodatkowo przekonało Nas co do zasadności podjęcia prób wykorzystania analogicznego narzędzia również na gruncie polskim. Ponadto należy podkreślić, iż na szczególną uwagę zasługuje moduł systemu przeznaczony do szacowania ryzyka ponownego wystąpienia aktów przemocy wobec określonej kobiety (...).”

mł.asp. Robert Kozak
Komenda Miejska Policji w Tarnowie

„(...) W okresie od 18 do 24 września 2011 roku, grupa 10 polskich policjantów zajmujących się problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także realizacją procedury „Niebieskie Karty” przebywała w stolicy Hiszpanii - Madrycie (...). Dobór policjantów do uczestnictwa w projekcie nie był przypadkowy. Zakwalifikowani do udziału w projekcie policjanci musieli wykazać się wiedzą i doświadczeniem w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury „Niebieskie Karty”, a także znajomością języka angielskiego. Uczestniczący w projekcie policjanci pracują w jednostkach różnych szczebli – od komisariatu policji poprzez komendy miejskie i wojewódzkie, aż po Komendę Główną Policji. Mieszkają również w różnych częściach kraju, tj. w woj. dolnośląskim, mazowieckim, małopolskim, lubelskim, śląskim, wielkopolskim oraz zachodniopomorskim. Różne miejsca zamieszkania i służba na różnych szczeblach nie stanowiły bariery we wzajemnym porozumieniu, a wręcz przeciwnie przyczyniły się do spojrzenia na problem przemocy w rodzinie poprzez wieloraką optykę. Przed wyjazdem do Hiszpanii, wytypowani policjanci uczestniczyli w warsztatach, które przybliżyły język i kulturę Hiszpanii. Policjanci zapoznali się również

⁸¹ M.Kordaczuk-Wąs, *Raport końcowy z realizacji projektu (maszynopis)*, Warszawa 2012.

z podstawowymi informacjami na temat funkcjonowania współczesnej Hiszpanii (...)"

mł.asp. Przemysław Kusik
Komisariat Policji Poznań-Jeżyce

„(...) O tym, że warto korzystać ze sprawdzonych doświadczeń policjanci przekonali się na miejscu. Model wypracowany w Hiszpanii ma bowiem kilka niezaprzeczalnych zalet. Podstawową jest system elektroniczny, do którego na każdym etapie prowadzenia postępowania mają dostęp zarówno policjanci, jak i przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości. Kolejną jest wyposażenie ofiary i sprawcy przemocy w urządzenia elektroniczne monitorujące ich położenie względem siebie. Wreszcie obsługą systemu zajmuje się firma prywatna wyłoniona w drodze przetargu odciążając w ten sposób funkcjonariuszy policji (...)"

sierż.sztab. Dorota Gil
Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie

„(...) Niezwykle interesującym narzędziem, którym posługują się Hiszpanie, jest system GPS służący monitorowaniu przestrzegania zakazów kontaktowania się i zbliżania do ofiary przez sprawcę przemocy. Narzędzie, choć jest dość droгим instrumentem, wydaje się być wyjątkowo skuteczne i faktycznie realizujące swój podstawowy cel – fizyczną ochronę ofiary. Co było dla mnie dużym zaskoczeniem, system ten jest tak skonstruowany, że nie narusza wolności żadnego z uczestników, bowiem uaktywnia się dopiero w chwili naruszenia przez sprawcę określonych reguł (...)"

nadkom. Artur Rozborski
Komenda Miejska Policji w Świętochłowicach

„ (...) Po oficjalnym otwarciu wymiany, scharakteryzowano nam problem przemocy w rodzinie na terenie Hiszpanii. Zapoznano nas z danymi statystycznymi oraz charakterystyką policyjnych wydziałów zajmujących się przedmiotową problematyką. Kolejny dzień to prezentacja systemu VdG, omówienie poszczególnych komponentów systemu oraz wskazanie kierunków jego rozwoju. Od środy rozpoczęliśmy wizyty w jednostkach Policji, gdzie obserwowaliśmy praktyczne wykorzystanie omawianego uprzednio systemu, jak też jeden z uczestników projektu brał bezpośredni udział w przesłuchaniu ofiary przemocy domowej. Czwartek – to wizyty w instytucjach zajmujących się koordynacją pomocy udzielanej ofiarom przemocy domowej oraz w siedzibie Policji Muncypalnej w Madrycie w Wydziale do spraw Ochrony Rodziny (...)"

podinsp. Arkadiusz Popiół
Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie

„W czasie pobytu w Hiszpanii szczególnie zainteresowały mnie trzy płaszczyzny współpracy mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Pierwsza płaszczyzna, to system wczesnej diagnozy i interwencji. System działa w jednostkach policji, które zadeklarowały działanie wspólnie w sieci i jako podstawowe narzędzie jest wykorzystywana ankieta stworzona przez naukowców z wyższych uczelni i ministerstwa, której celem jest wstępna diagnoza i pomoc w podjęciu dalszych działań w zależności od stopnia skomplikowania oraz natężenia przemocy wobec ofiary. Druga płaszczyzna to współpraca organizacji rządowych i pozarządowych na zasadzie dobrowolności. Koordynator powołany przez prezydenta ma za zadanie przekonać instytucje i organizacje działające na danym terenie do współdziałania i wymiany informacji poprzez specjalnie stworzony system informatyczny (...). Trzecia płaszczyzna współpracy to system monitorowania kontaktu ofiary ze sprawcą. System oparty jest o transmisję GPS, gdzie sprawca posiada przy sobie nadajnik oraz lokalizator, natomiast ofiara ma sam lokalizator GPS. Nadzór nad systemem sprawuje firma komputerowa zewnętrzna, wybrana w drodze przetargu (...). Rozwiązania przyjęte w Hiszpańskim systemie są rozszerzane na cały kraj, szkolenia są przeprowadzane w instytucjach i organizacjach, wydawane są certyfikaty co zapewnia wysoki stopień wyszkolenia osób uczestniczących w projekcie. Podczas prowadzonych rozmów było podkreślane, że do systemu można się przyłączyć na zasadzie dobrowolności”

Na podstawie wyników ankiety przygotowanej oraz wypełnionej przez uczestników projektu na potrzeby ewaluacji jego poszczególnych części można z całą pewnością stwierdzić, iż jakość realizacji przedsięwzięcia osiągnęła bardzo wysoki poziom. Właściwie wszystkie z ocenianych obszarów, od kwestii organizacyjnych w postaci zakwaterowania, czy też podróży, aż po jakość oraz zawartość merytoryczną oraz sposób prowadzenia zajęć zrealizowanych w ramach projektu, zostały przez uczestników ocenione jako zorganizowane „dobrze” oraz „bardzo dobrze”. Z kolei jakość, a zarazem przydatność na gruncie polskiego zapobiegania zjawisku przemocy w rodzinie produktu końcowego, czyli niniejszej publikacji oceniają sami czytelnicy⁸².

Podsumowując można stwierdzić, że z perspektywy polskiej policji wymiana doświadczeń oraz wiedzy możliwa dzięki zrealizowanemu projektowi bez

⁸² M.Kordaczuk-Wąs, *Raport końcowy...*, op.cit.

wątpienia wzbogaci „zawodowy warsztat” policjantów zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie, ale jednocześnie daje solidną podstawę do kontynuacji poznania europejskich rozwiązań w przedmiotowym zakresie również w ramach innych projektów finansowanych z budżetu Unii Europejskiej.

Uczestnicy projektu składają szczególne podziękowania Panu Manuelowi Izquierdo Colmenero z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Hiszpanii - koordynatorowi realizacji wymiany doświadczeń odbywającej się w Madrycie, Panu Komisarzowi Zurita Bayona - Dyrektorowi departamentu obsługującego poznawany system oraz innym osobom z Ministerstwa, za doskonałą organizację spotkania, ciepłe przyjęcie, a przede wszystkim podzielenie się swoją ogromną wiedzą, doświadczeniem oraz zaangażowaniem w tworzenie, rozwijanie oraz wdrażanie tego zasługującego na uznanie narzędzia.

Bibliografia:

1. Amnesty International, *Hiszpania: kobiety dotknięte przemocą w domu, obojętnością ze strony władz* [Online], Komunikaty, 2005. Dostęp na: www.amnesty.org.pl [data korzystania: listopad 2011].
2. *Dokumentacja zdjęciowa uczestników wymiany doświadczeń w Madrycie.*
3. Drabik L., *Słownik wyrazów obcych*, Wyd. PWN, Warszawa 2010.
4. Emilio de Benito, María R. Sahuquillo, *El 10,8% de las españolas ha sido víctima de la violencia machista*, "El País", 16.12.2011 [Online]. Dostęp na: www.sociedad.elpais.com [data korzystania: styczeń 2011].
5. Gil D., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
6. Gosławska M., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
7. Kane J., *Przemoc w rodzinie*, Komisja Europejska, DG ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa. Program Daphne, Belgia 2008.
8. Kancelaria Senatu, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie na tle wybranych rozwiązań legislacyjnych*, Warszawa 2010.
9. Kordaczuk-Wąs M., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
10. Kordaczuk-Wąs, *Raport końcowy z realizacji projektu (maszynopis)*, Warszawa 2012.
11. Kozak R., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
12. Kusik P., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
13. Ministerio del Interior, *Violencia de género. Programa de intervención para Agresores (PRIA)*, "Documentos Penitenciarios nr 7", Madryt 2010.
14. *Parliaments united in combating domestic violence against women*, Dokument 10934 z 19 maja 2006 roku, sprawozdawca pani Cliveti z Rumunii.
15. Putka M., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
16. Popiół A., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
17. Rada Europy, *Combating violence against women: Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe Member States (Badania podsumowujące środki i działania podjęte przez państwa członkowskie Rady Europy w celu zwalczania przemocy wobec kobiet)*, Strasburg 2006.
18. Rozborski A., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
19. Spurek S., *Nie zbliżaj się, Niebieska Linia*, nr 6/2007.
20. Warchoń P., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
21. Zalewski P., *Opracowanie z wymiany doświadczeń w zakresie Zintegrowanego Systemu Monitorowania Przypadków Przemocy wobec Kobiet (maszynopis)*, Madryt 2011.
22. Zespół CPK, Józwick M., *Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Warszawa 2007.

Strony internetowe:

23. www.cepol.europa.eu [data korzystania: listopad 2011].